

РЕГИОНАЛЕН ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ БУРГАС
REGIONAL HISTORICAL MUSEUM BURGAS
РЕГИОНАЛЬНЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ БУРГАС

ПО ДРЕХИТЕ ПОСРЕЩАТ...

Традиционни носии от фонда на Бургаския музей

YOU ARE WELCOMED

BY THE CLOTHES...

Traditional Costumes from the Fund of Burgas Museum

ПО ОДЕЖДЕ ВЕТРЕЧАЮТ...

Традиционные костюмы из фонда Бургасского музея

ПО ДРЕХИТЕ ПОСРЕЩАТ...

Традиционни носии от фонда на Бургаския музей

YOU ARE WELCOMED BY THE CLOTHES...

Traditional Costumes from the Fund of Burgas Museum

ПО ОДЕЖДЕ ВЕТРЕЧАЮТ...

Традиционные костюмы из фонда Бургасского музея

Регионален исторически музей Бургас

Regional Historical Museum Burgas

Региональный исторический музей Бургас

2021

*Този проект е реализиран с финансовата подкрепа
на Министерство на културата
на Република България*

*This project has been realized with the financial support
of the Ministry of Culture
of the Republic of Bulgaria*

Издава:
Регионален исторически музей Бургас

The catalog is issued by
Regional Historical Museum Burgas

Автор на текстовете:
Росица ТОПАЛОВА

The text is written by
Rossitsa TOPALOVA

Аранжиране на носиите:
Пламена КИРОВА

The costumes are arranged by
Plamena KIROVA

Фотография:
Игнат ДЯВОЛОВ

Photography:
Ignat DYAVOLOV

Превод на руски език:
Ирина БАХИЛИНА

Russian translation:
Irina BAHILINA

Превод на английски език:
**Европейски образователен център
"Глобус" ЕООД, Бургас,
Евелина ШАРАПАНОВА**

English translation:
**European Educational Center "Globus"
EOOD, Burgas,
Evelina SHARAPANOVA**

Редактор и коректор:
Симеон КЪНЕВ

Editing and correction:
Simeon KANEV

Снимка на корицата:
**Обредна моминска носия на Лазарка
от село Козичино, Поморийско**

On the cover:
**Ritual maid's costume of Lazarka
from the village of Kozichino, Pomorie area**

**Бургас, 2021
ISBN: 978-619-91678-1-6**

Фото на обложке:
**Обрядовый девичий костюм Лазарки
из села Козичино Поморийского района**

БЪЛГАРСКИ НОСИИ

COSTUMES DES BULGARES = TRACHTEN DER BULGAREN

BULGARIAN COSTUMES

съставилъ Хр. Вакарелски
изложилъ Анастоль Г. Петковъ

Карта на български народни носии от 1942 г., съставена от Христо Вакарелски, художник: Г. Петков, снимка: Интернет

A Map of Traditional Bulgarian Costumes from 1942, compiled by Hristo Vakarelski, artist: G. Petkov, photo: Internet

Карта традиционных болгарских костюмов, 1942 г., составитель Хр. Вакарелски, художник: Г. Петков, фото: Интернет

ПО ДРЕХИТЕ ПОСРЕЩАТ...

Традиционни носии от фонда на Бургаския музей

Дрехата отразява естетически възгледи и нагласи, свързани, разбира се, с особеностите на битието и нормите на обществото. Израз е на конкретни представи за природата и за явленията в действителността. Тя разказва за притежателя си и е точен показател за пол, възраст, семейно положение, принадлежност към дадена общност, група или място, за произход. Затова „по дрехите посрещат“... Традиционните костюми са част от пъстрата картина на един отминал свят, самобитен, цялостен, по своему свършен и вълнуващ.

Бургаски регион е кръстопът с цялата многозначност и натовареност на това определение – различни етноси, голям брой етнографски групи, динамични миграционни процеси.

Настоящият каталог цели да покаже местното своеобразие на традиционните дрехи – тъкани, кройка, декорация, цялостен облик на композицията и колорит. Дори отделни детайли на украсата имат важна роля в създаването на локалните разновидности на носии. Подбрахме неголяма, но представителна част от фонда на отдел „Етнография“ при Регионален исторически музей Бургас, които да илюстрират това изключително многообразие на варианти и особености на традиционното облекло на местното население, както и на преселниците, без претенции за изчерпателност и окончателни обобщения... Всеки изследовател е срещал противоречиви или случайни названия на дадена дреха, отделна нейна част или елемент от декорацията. Тук се придържахме към общоприетите наименования, а когато разполагаме с конкретна информация от дарителя или притежателя, посочваме и нея.

Карта на Бургаски регион

A Map of Burgas region

Карта Бургасского региона

YOU ARE WELCOMED BY THE CLOTHES...

Traditional Costumes from the Fund of Burgas Museum

The garment reflects aesthetic ideas and attitudes that are related, of course, to the characteristics of life and norms of society. It is an expression of specific ideas about nature and everyday occurrences. It tells about its owner and is an accurate sign, an indicator of gender, age, family status, belonging to a certain community, a group or place, an indicator of origin. That is why 'You are welcomed by the clothes'... Traditional costumes are a part of the particoloured picture of a bygone world, distinctive, complete, perfect in its own way and exciting.

Burgas region represents crossroads with all the polysemy and meaningfulness of this definition – different ethnicities, a large number of ethnographic groups, dynamic migration processes.

This catalogue aims to show the local uniqueness of traditional clothes – textiles, style, decoration, overall look of the composition and local colouring. Even separate details of the trimming play an important role in the creation of local variations of costumes. We selected a small but representative part of the fund of Ethnography Department at the Regional Historical Museum Burgas to illustrate this exceptional diversity of variants and characteristics of the traditional clothing of the local population as well as of the immigrants, without pretence for completeness and determinate generalizations. Every researcher has encountered conflicting or casual names of a certain garment, a separate part of it or an element of the decoration. Here we adhere to the generally accepted names and, where we have specific information from the donor or owner, we indicate it as well.

The low – cut sleeveless dress costume (sukman) is spread in Burgas area. Its main part is the sleeveless dress, made of woollen cloth. It is an interesting fact that

ПО ОДЕЖДЕ ВСТРЕЧАЮТ...

Традиционные костюмы из фонда Бургасского музея

Одежда отражает эстетические взгляды и настроения, связанные, разумеется, с особенностями бытия и нормами общества. Это выражение конкретных представлений о природе и о реальной жизни. Одежда рассказывает о своем владельце и является точным показателем пола, возраста, семейного положения, происхождения, принадлежности к данной общности, группе или месту. Поэтому „по одежде встречают“...

Традиционные костюмы – это часть пестрой картины одного ушедшего мира, самобытного, целостного, по-своему совершенного и волнующего.

Бургасский регион – перекресток со всей многозначностью и нагруженностью этого определения – различные этносы, большое количество этнографических групп, динамичные миграционные процессы.

Цель настоящего каталога – показать местное разнообразие традиционной одежды – ткани, кройку, декорацию, целостный облик композиции и колорит. Даже отдельные детали украшения играют важную роль в создании локальных разновидностей костюмов. Мы выбрали небольшую, но представительную часть, которая иллюстрирует это исключительное многообразие вариантов и особенности традиционной одежды местного населения, также как и переселенцев, без претензии на исчерпывающие и окончательные обобщения. Каждый исследователь встречал противоречивые или случайные названия данной одежды, отдельной ее части или элемента декорации. Здесь мы придерживаемся общепринятых наименований, а там, где располагаем конкретной информацией от дарителя или владель-

В Бургаско е разпространена женската сукманена носия. Основна нейна част е сукманът без ръкави, изработван от вълнена тъкан. Интересно е, че жените от етнографската група рупци носят два или три *наполени* сукмана, т.е. облечени последователно един върху друг. Останалите елементи от структурата на сукманената носия са ризата, престилката, поясът и коланът.

Ризите са от памучно домашнотъкано платно, туникообразни, дълги, с украса по ръкавите и полите. Престилките от фонда на Бургаския музей са най-най-разнообразни – различават се по материал, техника на изработка, украса, орнаменти и багри – греещата в жълто, оранжево и червено престилка от странджанското нестинарско село Българи, разпознаваемата алена *телена ута* от севернокарнобатските села Подвис и Лозарево, *вадените* престилки в ярки цветове от село Факия, черната на бели ивици *крива престилка* от Козичино...

Връхните дрехи в района също имат своя специфика – *кичата* от Козичино, *писаният късак* от Карнобатско.

Костюмът на млада невеста е най-пълен като структура, най-богат на украса и накити.

Сред забражданията най-висок и впечатляващ е *качулът* от подвиската носия.

Мъжкото облекло в Бургаски регион носи характерните особености на традиционния чернодрешен костюм. Основният му състав включва риза, потури и пояс. Към него в зависимост от семейното положение, възрастта и сезона се прибавят връхни дрехи и калпак. Украсата е гайтанена, особено богата при ергените и младите женени мъже.

the women from the ethnographic group “ruptzi” wear three *napoleni* sleeveless dresses, i.e. dressed on top of one another. The other elements of the structure of the sukman costume are the shirt, the apron, the waist-band and the belt.

The shirts are made of cotton home-woven cloth, tunic – like, long, with trimming on the sleeves and the skirts. The aprons from the fund of Burgas Museum are most diverse – they differ by material, technique of making, decoration, ornaments and colours – e.g. the apron from the village of Balgari in the Strandzha mountain known for its fire-walkers that glows in yellow, orange and red, the recognizable scarlet *telena uta* from the villages of Podvis and Lozarevo from the Northern Karnobat area, the *vadeni* aprons in bright colours from the village of Fakiya, the black *wry apron* on white stripes of Kozichino village...

The outer garment in the region have their own specifics as well – *kichata* of Kozichino, the *pisan kasak* from Karnobat area, etc.

The costume of the young bride is the most complete as a structure and the richest as decoration and adornments.

Among the head-cloth the highest and most impressive is *kachul* of the costumes from Podvis.

The male clothing in Burgas region has the characteristic features of the traditional black clothing costume. Its main composition includes a shirt, *potouri* – full-bottomed, tight legged breeches and a waist-band. Depending on the family status, age and season, outer garments and a pelt cap are added to it. The decoration is braided, especially rich with bachelors and the young married men.

ца, указываем и ее. В Бургасском регионе распространена женская сукманная одежда. Основной ее частью является *сукман* (шерстяное платье без рукавов, подобное сарафану). Интересно, что женщины этнографической группы рупцы носят по два или три *наполени* сукмана, т.е. надетые последовательно один на другой. Остальные элементы структуры сукманной одежды – сорочка, передник, пояс и ремень.

Сорочки пошиты из домотканого полотна, туникообразные, длинные, с украшением по рукавам и подолу. Передники наиболее разнообразны, различаются по материалу, технике исполнения, украшению, орнаментам и краскам – сияющий желтой, оранжевой и красной расцветкой передник из странджанского нестинарского села Българи, распознаваемая алая *телена ута* из северокарнатских сел Подвис и Лозарево, *вадени* передники ярких цветов из села Факия, черный в белую полосу *крив* передник из Козичино.

Верхняя одежда здесь тоже имеет свою специфику – *кича* из Козичино, *писан късак* из Карнатского района и др.

Костюм молодой замужней женщины является наиболее полным по структуре и самым богатым по украшениям.

Среди головных уборов самый высокий и впечатляющий – это *качул* подвисского костюма.

Мужская одежда в Бургасском регионе носит характерные особенности традиционного *чернодрешного* (черного) костюма. Основной его состав включает рубашку, штаны и пояс. К нему, в зависимости от семейного положения, возраста и сезона, добавляется верхняя одежда и меховая шапка. Украшен костюм шнуром и особенно богато у холостых парней и молодых женатых мужчин.

ПРАЗНИЧНА НОСИЯ НА МЛАДА ЖЕНА ОТ СЕЛО БЪЛГАРИ, МАЛКОТЪРНОВСКО ОТ КРАЯ НА XIX ВЕК

Своеобразието е в цялостната ѝ композиция. Ярките жълто-оранжево-червени цветове от престилката контрастират на черния сукман и му придават неповторима оригиналност. Характерен е за село Българи, но е разпространен с изменения и в околните села. Състои се от риза, три сукмана, пояс, престилка, *наръквици* (ръкавички), *вала*, *махрама*.

Ризата от бяло памучно платно е туникообразна, с високи клинове, вмъкнати между ръкавите и основните платове, с дълги, широки ръкави. Сукманите от черна вълнена домашна тъкан са *наполени* – обличат се последователно един върху друг с различна дължина. Полите им с плътни ивици гайтанена украса в яркочервено оформят концентрични кръгове, силно открояващи се на фона на основните цветове – черно и бяло. Най-горният сукман е украсен със 7 реда червен и 8 реда черен гайтан, а между тях плетеница. Пазвеният разрез също е обшит с гайтани. Около кръста е завит оранжев на черни ивици вълнен пояс. Вълнената престилка на разноцветни ивици наричат „везана“, макар че е изцяло тъкана. Над нея е сърменият колан със сребърни пафти.

Наръквиците от яркочервен вълнен плат са украсени с гайтан и се закопчават с 4 телени копчета. Кърпата за глава (*махрама*) от домашно изработен копринен плат е двуплата, с плътни червени ивици по краищата. Под нея е *валата*, много фина, копринена, виненочервена. Накитът е *превезка* – двойно парче плат, на чиято лицева страна са пришити различни монети.

HOLIDAY COSTUME OF A YOUNG WOMAN FROM THE VILLAGE OF BULGARI, FROM THE END OF 19TH CENTURY

Its originality is in its overall composition. The bright yellow-orange-red colours of the apron are in contrast to the black sleeveless dress and give it a unique originality. It is characteristic of the village of Bulgari but can be seen with some modifications in the surrounding villages as well. It consists of a shirt, three sleeveless dresses, a waistband, an apron, sleeves (gloves), *vala*, *mahrma*.

The white cotton cloth shirt is tunic-like, with high wedges inserted between the sleeves and the base fabrics, with long, wide sleeves. The sleeveless dresses from black woollen home-woven cloth are *napoleni* – they are put on one over the other with different lengths. Their skirts with solid stripes of woollen braiding decoration in bright red form concentric circles, strongly standing out against the background of the main colours – black and white. The topmost sukman is decorated with 7 lines of red and 8 lines of black woollen braids and an interlacing among them. The bosom is also bordered with woollen braidings. A woollen orange waistband in black stripes is girdled around the waist. The woollen apron in variegated stripes is called “*vezana*” (embroidered), even though it is completely woven. The gold-thread belt with silver buckles is over it.

The sleeves of bright red woollen cloth are decorated with woollen braids and fastened by 4 wire buttons. The headscarf (*mahrma*) of home-made silk cloth is a two-cloth with solid red strips along the edges. The *vala* is under it, very fine, silky, wine red in colour. The decoration is called *prevezka*, a double piece of cloth on whose facial side different coins are sewn.

ПРАЗДНИЧНАЯ ОДЕЖДА МОЛОДОЙ ЖЕНЩИНЫ ИЗ СЕЛА БЪЛГАРИ КОНЦА XIX ВЕКА

Своеобразие – в ее общей композиции. Яркие желто-оранжево-красные цвета передника контрастируют с черным сукманом и придают ему неповторимую оригинальность. Она характерна для села Българи, но с изменениями распространяется по окрестным селам. Состоит из сорочки, трех сукманов, пояса, передника, *нарѣквици* (перчаток), платка и шарфа.

Белая хлопчатобумажная сорочка имеет форму туники с высокими клиньями, вставленными между рукавами и основной тканью, с длинными широкими рукавами. Сукманы из черной шерстяной домашней ткани разной длины надевают один за другим. Их подола с широкими полосами плетеного шнура ярко-красного цвета образуют концентрические круги, сильно выделяясь на фоне основных цветов – черного и белого. Верх сукмана украшают 7 рядов красного и 8 рядов черного шнура, а между ними переплетающийся орнамент. Шерстяной передник в разноцветную полосу называют „вышитым“, хотя он целиком тканый. Оранжевый пояс с черными полосками – вокруг талии, а сверху пояс с серебряными пряжками – *пафти*.

Нарѣквици из шерстяной ткани ярко-красного цвета декорированы шнуром и застегиваются 4-мя крючками. Головной платок (*махрама*) из шелковой ткани, с широкими красными полосами по краям. Под ним *вала*, очень тоненький шелковистый платок, вишневого цвета. Украшение на голове – *превезка*, представляет собой двойной кусок ткани, на лицевой стороне которого нашиты различные монеты.

ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО БЪЛГАРИ, МАЛКОТЪРНОВСКО

Това е лятна носия на странджанското рупско население. Състои се от риза, два *хустана*, които се обличат един върху друг последователно, престилка, кърпа за глава.

Ризата е от бяло памучно платно, с ажурени поли *котешката стъпка* и завършва с памучна дантела.

И двата сукмана са бели, от домашен диметно тъкан плат с памучна основа и вълнен вътък. Единият е съшит на ръка от леко посинен плат, с *вртната* пазва и украса от вълнен черен гайтан. Другият е също украсен с *гахтан*. Местно своеобразие е орнаментният фриз да не е цял, затворен кръг, а да си има пролука – път, *пъкь* – място без украса, откъдето да влиза късметът на булката и имането на къщата. И в тази конкретна носия дарителят е посочил като особеност направата на *пъкь*.

Престилката е конопена, в естествения си цвят. Тъй като костюмът е летен, липсва поясът като елемент.

Кърпата за глава (*дюлбен*) е бяла, памучна, по краищата с украса от мъниста и пулчета (*цънциуне*), с размери 88/84 см. Носи се прегъната по диагонал, с разпуснати краища.

WOMAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF BULGARI, MALKO TARNOVO AREA

This is a summer costume of the Strandzha rupski inhabitants. It consists of a shirt, two *hustans*, worn on top of one another, an apron, a head cloth.

The shirt is made from white cotton cloth, with hemstitch skirts *cat's footprint*, and ends with cotton lace.

Both *sukmans* are white, of quadruple home-woven cloth with a cotton base and woollen weft. One of them is made by hand of lightly blue coloured cloth, with *turned bosom* and decoration of black woollen braiding. The other one is also decorated with *gahtan*. It is because of local originality that the ornamental frieze is not a whole, closed circle but has an opening – a path, *paka* – a place without decoration, from where the bride's luck and the treasure of the house can come in. In this particular costume the donor has indicated *paka* as a special feature too.

The apron is from hemp, in its natural colour. Because this is a summer costume, the girdle is missing as an element.

The head cloth (*dyulben*) is white, of cotton, with decoration from beads and buttons along the edges (*tzantzune*), 88/84 cm. It is worm folded diagonally, with the ends freely falling.

ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА БЪЛГАРИ, РАЙОНА ГОРОДА МАЛКО ТЪРНОВО

Это летний костюм этнографической группы рупцы. Он состоит из сорочки, двух сукманов, которые надеваются один на другой, передника, головного платка.

Сорочка изготовлена из белого хлопчатобумажного полотна, в нижней части с ажурной отделкой *кошачий шаг* и заканчивается хлопковым кружевом.

Оба сукмана белого цвета, изготовлены из домашней ткани на хлопковой основе и шерстяном утке. Первый сшит вручную, украшен шерстяным черным шнуром (*гайтаном*). Другой также украшен *гайтаном*. Местная особенность состоит в том, что орнаментальный фриз не представляет собой замкнутый круг, а имеет пробел – дорогу и место без декора, откуда может войти удача невесты и благополучие дома. Владелец костюма тоже указал на эту особенность. Передник из конопли натурального цвета. Так как костюм летний, пояс как элемент отсутствует.

Платок (*дюлбен*) из белой, хлопчатобумажной ткани, по краям с декором из бусинок. Размеры 88/84 см. Носится в сложенном виде по диагонали, со свободными концами.

ПРАЗНИЧНА ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ МАЛКОТЪРНОВСКО

Важен отличителен белег на странджанското облекло е богатата гайтанена декорация на горните дрехи. По-особена е и композицията на женския костюм – два или три сукмана (*грижи, гунели*) се обличат един над друг с последователна дължина, като най-горният се носи със запретнати нагоре поли. Това обяснява странното място на украсата му – от опаковата страна на полите има апликация, известна тук като *атлас, постава, каплама, капламичка*. Сукманите са от черен шаяк, пазвите и полите им са обшити с гайтан.

Ризата е от бяло памучно платно, туникообразна, със *сипани поли*, пришити към нея. Бродирани са на бяло посинено платно с черни вълнени конци, а по средата имат ажур *котешката стъпка*. Нагръдникът (*парти*) е памучен, бял с вертикални тънки ивици в синьо, 28/32 см. Салтамарката е от *зейтиньов* (маслиновозелен) вълнен плат. Отпред е отворена, с дълги ръкави. Украсена е с 4 реда черен гайтан и с жълт и червен зигзагообразен ширит. Дължината ѝ е 38 см. Престилката е вълнена, домашно тъкана, червена с по една бяла отвесна ивица от страни и две хоризонтални в долния край. Казват ѝ *книката*, т.е. червена. Размерите ѝ са 86/52 см.

Косата е плътно прибрана с копринена вала с цвят на карамел. Забрадката е вълнена, фабрична, тъмнозелена с шампирани рози, квадратна, завършва с пискюли.

FESTIVE WOMAN'S COSTUME FROM THE AREA OF MALKO TARNOVO

An important hallmark of clothing from Strandzha is the rich woollen braiding decoration of the outer garments. The composition of the women's costume is special too – two or three sleeveless dresses (*grizhi, guneli*) are put on one over the other with decreasing length, the top one being worn with skirts tucked up. This explains the strange place of its decoration: on the back side of the skirts there is an appliqué known here as *atlas, postava, kaplama, kaplamichka*. The sleeveless dresses are from black frieze, their bosoms and skirts are covered with woollen braids.

The shirt is made of white cotton cloth, tunic-like, with *sipani skirts*, sewn to it. They are embroidered on a white blue-coloured cloth with black woollen threads and in the middle they have an open-work *cat's footprint*. The plastron (*parti*) is made of cotton, white with thin vertical strips in blue, 28/32 cm. The “saltamarka” (outer garment) is made of olive-green cloth. The front is open, with long sleeves. It is decorated with 4 lines of black woollen braids and yellow and red zigzag braid. Its length is 38 cm. The apron is woollen, home woven, red with one white vertical stripe on the side and two horizontal ones on the bottom end. It is called *knika*, i.e. red. Its size is 86/52 cm.

The hair is tightly covered in a silk *vala* (headscarf) with caramel colour. The head covering is woollen, factory-made, dark green with printed roses, square, ends with tassels.

ПРАЗДНИЧНАЯ ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ МАЛКО ТЪРНОВО

Важная особенность одежды в горах Странджи – богатая плетеная отделка верхней одежды – *гайтан*. Сама композиция женского костюма также более своеобразна – два-три сукмана (*грижи, гунели*) надеваются один над другим с последовательной длиной, а верхний надевается с загнутым подолом. Этим и объясняется странное место его декорации – на обратной стороне подола нанесена аппликация, известная здесь как *атлас, постава, каплама, капламичка*. Сукманы изготовлены из черной шерстяной ткани, пазухи и подола украшены шнуром.

Сорочка изготовлена из хлопчатобумажной ткани белого цвета, имеет форму туники, к ней дополнительно пришит подол. Он вышит на бело-голубом полотне черными шерстяными нитками, а в середине – ажурный *кошачий шаг*. Нагрудник (*парти*) хлопчатобумажный, белый с вертикальными тонкими полосами синего цвета, 28/32 см. *Салтамарка* изготовлена из шерстяной ткани оливкового цвета; открытая спереди, с длинными рукавами. Декорирована 4 рядами черного шнура и желто-красной зигзагообразной тесьмой. Длина 38 см. Передник шерстяной, домашний, красный с одной белой вертикальной полосой по бокам и двумя горизонтальными внизу. Называют это *кникатый*, т.е. красный. Его размеры 86/52 см.

Волосы плотно собраны тоненьким шелковым платком карамельного цвета. Платок сверху шерстяной, фабричный, темно-зеленый с набивными розами, квадратный, оканчивается кисточками.

МЪЖКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ИНДЖЕ ВОЙВОДА

Ризата е от бяло платно с втъкани вертикални тройни удебелени нишки. Пазвеният отвор е дълбок 24 см и има 3 седефени копчета. Правата яка е бродирана с черни и бели памучни конци с растителни орнаменти. Гърбът е с платка, ръкавите завършват с маншети с копчета. Ризата е с дължина 70 см.

Потурите от черен домашен шаяк са украсени с ръчно изработен черен гайтан. Крачолите са с разрез 28 см, който се закопчава със 7 телени копчета. Дълги са 98 см. Навървени са с *оркозун* (оплетена здрава връв от вълнена или ленена прежда). Той стяга потурите на кръста, а отгоре се навива поясът. Поясът е вълнен, червен, от двете страни по дължината с две бели ивици. Завършва с червени усукани конци, дълги 11 см. Дължината му е 200 см, а ширината – 26 см. Елекът е от два цвята – предниците са черни, а гърбът – червен. Богато обшит е с по няколко реда гайтани. Дължината му е 48 см, а ширината при раменете е 29 см. Закопчава се с телени копчета. *Хабата* също е шаячна – от дебел тъмнокафяв шаяк с богата гайтанена украса. Не се закопчава. Дължината ѝ е 51 см, ширината 50 см, ръкавите са дълги 64 см. На краката са навити бели навуща.

MAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF INDZHE VOYVODA

The shirt is of white cloth, of vertical triple thickened threads from the fabric. The bosom opening is 24 cm deep and has 3 mother-of-pearl buttons. The straight collar is embroidered with black and white cotton threads with plant ornaments. The back has a yoke, the sleeves end with cuffs with buttons. The shirt is 70 cm long.

The pants of black home – woven frieze are decorated with manually made black woollen braids. The pants' legs have cuts of 28 cm, which are fastened with 7 wire buttons. They are 98 cm long. They are threaded with *orkozun* (strong knitted cord of woollen or linen yarn). It tightens the pants around the waist and the waistband is wrapped on top. The waistband is woollen, red, with two white stripes on both sides along the length. It ends with 11 cm long red twisted threads. It is 200 cm long and 26 cm wide. The sleeveless jacket has two colours - the fronts are black and the back is red. It is richly bordered with several lines of woollen braids. Its length is 48 cm and the width at the shoulders is 29 cm. It is fastened by wire buttons. *Habata* is also made of frieze - of thick dark brown frieze with a decoration of rich woollen braids. It is not fastened. Its length is 51 cm, its width 50 cm and the sleeves are 64 cm long. White leggings are wrapped around the legs.

МУЖСКОЙ КОСТЮМ ИЗ СЕЛА ИНДЖЕ ВОЙВОДА

Рубашка изготовлена из хлопчатобумажной ткани белого цвета, на вертикальных тройных утолщенных нитках ткани. Отверстие пазухи глубиной 24 см, имеет 3 перламутровые пуговицы. Прямой воротник расшит хлопковыми нитками черного и белого цветов с цветочным орнаментом. Рукава заканчиваются манжетами на пуговицах. Длина рубашки 70 см.

Штаны из черного самодельного шаяка декорированы черным шнуром ручной работы. На нижней части штанин есть разрез 28 см, который застегивается 7 крючками. Штаны стягиваются на талии посредством *оркозун* (плетеная прочная нить из шерстяной или льняной пряжи), а сверху наматывается пояс. Пояс шерстяной, красный, с двух сторон по длине с двумя белыми полосами; оканчивается красной крученой нитью, длиной 11 см. Длина 200 см, ширина 26 см. Безрукавка двухцветная – передняя часть черная, а спинка красная. Обильно прошита несколькими рядами *гайтана*. Длина 48 см, ширина в плечах 29 см. Застегивается крючками. Верхняя одежда – *хаба*, тоже шаячная – из плотного темно-коричневого шаяка с богатой декорацией. Не застегивается. Длина 51 см, ширина 50 см, длина рукавов 64 см. Ноги обернуты белыми онучами.

ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ФАКИЯ

Ризата, наричана от тронкското население *кошуля*, е туникообразна, от бяло домашнотъкано платно. На ръкавите са избродирани цветчета в синьо, жълто и черно. Дълга е точно един метър.

Сукманът е вълнен, черен, около деколтето на 34 см дължина и 17 см ширина е извезана пазвата – 5 мотива в преобладаващо жълто. Богато украсени са и полите – 55 еднообразни мотива. Стилната декорация на сукмана, наречена *свитка* – плътна везана околоръстна ивица по полите, е отличителен белег на тронкската носия. Под пазвата се носи *парти* – бяло памучно правоъгълно парче с изрязано кръгло деколте, от средата на което има вертикална шевица 17/6 см, бродирана с вишневи, черни и жълти памучни конци.

Престилката, наричана във Факия, *бял и осеновъ сърра*, е шита върху черен плат – с прав бод 7 реда успоредно разположени, спускащи се отвесно бели и жълти ромбове. Връзките са от пресукан черен и жълт конец. Долният край завършва с бели и жълти ресни. Дължината ѝ е 77 см, а ширината – 43 см.

Поясът, тъкан на ивици в черно, жълто, бяло и зелено върху черна основа, е сгънат диагонално. Дълъг е 180 см и широк – 15 см.

Забрадката е копринена, зелена, от фабрична тъкан, с размери 100/90 см.

WOMAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF FAKIYA

The shirt, called *koshulya* by the Tronksko population, is tunic-like, of white home-woven cloth. Flowerets in blue, yellow and black are embroidered on the sleeves. It is exactly one metre long.

The *sukman* is woollen, black, the bosom is embroidered around the neckline, on 34 cm length and 17 cm width – 5 patterns in predominantly yellow. The skirts are richly decorated too – there are 55 uniform patterns. The stylish decoration of the *sukman* called *svitka* – dense all around strip along the skirts is a hallmark of the Tronkski costume. *Parti* – a white cotton rectangular piece with a cut round neckline, from the middle of which is a vertical embroidery of 17/6 cm, embroidered with cherry-coloured, black and yellow cotton threads starts, is worn below the bosom.

The apron, called *byal i osenova sara* in Fakiya, is sewn on black fabric with 7 lines of straight stitched, parallel to each other, vertically descending white and yellow rhombuses. The ties are made of twisted black and yellow thread. The bottom end ends with white and yellow fringes. It is 77 cm long and 43 cm wide.

The waistband, woven in stripes in black, yellow, white and green on a black base, is folded diagonally, 180/15 cm.

The headscarf is silky, green, from factory-made cloth, with dimensions of 100/90 cm.

ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА ФАКИЯ

Сорочка, которую местное население тронки называет *кошуля*, имеет форму туники, сделанной из белой домашней ткани. На рукавах вышиты цветы синего, желтого и черного цветов. Ее длина ровно метр.

Сукман шерстяной, черный, вокруг шеи и на груди размерами 34/17 см, вышита *пазва* – 5 мотивов с преобладанием желтого цвета. Подол также богато декорирован 55 одинаковыми мотивами. Стильное украшение сукмана – *свитка* – плотно вышитое кольцо по подолу – отличительный знак костюма этнографической группы *тронки*. Под пазухой *парти* – белая хлопчатобумажная прямоугольная деталь с круглым вырезом горловины, от середины которого идет вертикальная вышивка 17/6 см, расшитая вишневыми, черными и желтыми хлопковыми нитками.

Передник, именуемый в Факии *бял и осеновъ съра*, вышивается на черной ткани прямым швом в 7 параллельных рядов, спускающихся по вертикали белыми и желтыми ромбами. Вережки изготовлены из скрученной черной и желтой нити. Нижняя часть оканчивается белой и желтой бахромой. Длина 77 см, а ширина – 43 см.

Пояс, сотканный из полос черного, желтого, белого и зеленого цветов на черной основе, сложен по диагонали, 180/15 см.

Платок шелковый, зеленый, фабричный, размер 100/90 см.

ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ДРАКА

Драка е село в Западна Странджа, община Средец. Основано е в периода около Освобождението от няколко рода, преселници от Чирпанско. През 1913 г. Драка е едно от селищата, в които се настаняват семейства българи бежанци от Източна Тракия (от Одринско). С динамичните миграционни процеси в този район може да се обясни наличието на разновидности на сукманения тип носия.

Ризата е от бял памучен плат. Ръкавите завършват с бяла фабрична дантела, широка 4 см, над която са избродирани растителни и геометрични орнаменти. Ширината им в долната част е 20,5 см.

Сукманът е ушит от черен вълнен литотъкан плат. Пазвеният разрез, дълбок 24 см, е обримчен с бял памучен конец и е украсен със зелено кадифе и бяла ръчно плетена дантела. В миналото кадифе носели по-заможните жени. Полите са с апликация от вишнево, зелено, синьо и жълто сукно, украсено с пришити зигзаговидни сърмени ширити, вертикално разположени. Над тях с памучни конци е извезана плътна широка лента от геометрични орнаменти в бяло, на места прошарено с пастелни тонове.

Поясът е ушит от три парчета литотъкан плат на разноцветни ивици, съшити веревно. Престилката се състои от две части. Горната е от зелено кадифе, а долната е бродирана върху етамин. От двете страни на птицата са извезани буквите К и Г – инициалите на Кана Георгиева, притежателката на престилката. Копринената забрадка (*вала*) е масленозелена, с размери 87/91 см.

WOMAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF DRAKA

Draka is a village in Western Strandzha, municipality of Sredetz. It was founded during the period around the Liberation by several families, migrants from the area of Chirpan. In 1913. Draka is one of the settlements where families of Bulgarians refugees from Eastern Thrace (from Odrin area) settle. The presence of varieties of the sukman type costume can be explained with the dynamic migration processes in this area.

The shirt is made from white cotton cloth. The sleeves end with white factory – made lace, 4 cm wide, above which plant and geometric ornaments are embroidered. Their width at the bottom is 20.5 cm.

The sukman is sewn from black woollen plain woven fabric. The bosom, 24 cm deep, is stitched with white cotton thread and is decorated with green velvet and white, hand-woven lace. The more better-off women wore velvet in the past. The skirts are appliquéd with cherry-coloured, green, blue and yellow broad cloth, decorated with sewn-on zigzag gold-thread braids, positioned vertically. A wide dense strip of geometrical ornaments is embroidered above them with cotton threads in white, decorated with pastel colours in places. The waist-band is sewn from three pieces of plain woven fabric of coloured stripes, joined on the bias. The apron consists of two parts. The upper part is made of green velvet and the lower part is embroidered on coarse muslin. The letters K and Г – the initials of Kana Georgieva, the owner of the apron, are embroidered on both sides of the bird. The silk head-cloth (*vala*) is olive-green, with sizes 87/91 cm.

ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА ДРАКА

Драка – село в Западной Страндже (община Средец). Основано в период около Освобождения несколькими родами переселенцев из Чирпанского района. В 1913 г. Драка – одно из селений, в которых размещаются болгарские семьи – беженцы из Восточной Фракии (Одринский район). Динамичными миграционными процессами можно объяснить наличие разновидностей сукманного типа женской одежды.

Сорочка сшита из белой хлопчатобумажной ткани. Рукава заканчиваются белыми фабричными кружевами шириной 4 см, над которыми вышиты растительные и геометрические орнаменты. Ширина их в нижней части 20,5 см.

Сукман пошит из черной шерстяной неплотно тканой материи. Разрез на груди глубиной 24 см обрамлен белой хлопчатобумажной нитью и украшен зеленым бархатом и белыми плетеными вручную кружевами. В прошлом бархат носили более состоятельные женщины. На подоле имеется аппликация из вишневого, зеленого, синего и желтого сукна, украшенного пришитыми зигзаговидными парчовыми лентами, расположенными вертикально. Над ними хлопчатобумажными нитками вышита плотная широкая лента из геометрических орнаментов белого цвета, местами испещренного пастельными тонами. Пояс сшит из трех кусков неплотно тканого полотна из разноцветных полос, соединенных по диагонали. Передник состоит из двух частей. Верхняя – из зеленого бархата, а нижняя вышита на канве. С двух сторон изображенной птицы вышиты буквы „К“ и „Г“ – инициалы Каны Георгиевой, владелицы передника. Шелковый головной платок темно-зеленого цвета, его размеры 87/91 см.

ПРАЗНИЧНА ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ДРАКА

Женското облекло в Западна Странджа, където се намира село Драка, се отличава с многообразие. Освен с икономически и демографски причини, това в отделни случаи е свързано и с вероятни модни влияния. Костюмите и техните структурни елементи имат и различни названия, сред които и определението „гръцки“.

Ризата е от бяло, памучно, домашнотъкано платно. Полите ѝ завършват с плетена на ръка дантела. Ръкавите са украсени с бродирани цветя в зелено, светлозелено, червено и розово и тясна ръчна дантела. В най-долната им част ширината е 26 см.

Сукманът *перата*, гръцки модел, е изработен от Стояна Георгиева Воева през 1935-6 година. Пазвеният разрез, дълбок 24 см, е обримчен с вълнен оранжев конец и е украсен с черно кадифено парче, върху което са избродирани растителни орнаменти в ярки цветове. Полите от кадифе, пришито към сук-

мана, богато извезани със сърма, са дълги 20 см и завършват с 3-сантиметрова дантела. *Перата* са фино изработени от сърма и пайети. Престилката е черна, литотъкана, завършва със светлосини ресни. Дълга е 73 см, широка е 48 см. Поясът е съшит от 4 ромбоидни парчета вълнен плат на разноцветни ивици. Към носията има връхна дреха – *астраган*, украсена на яката и в долната част на ръкавите с тънък черен гайтан. Купена е през 1940 г. от Карнобат, за сватбата на Стояна. Забрадката е памучна, бяла, украсена по краищата с ръчна дантела с нанизани сини и зелени синци.

FESTIVE WOMEN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF DRAKA

The women's clothing in Western Strandzha, where the village of Draka is situated, is distinguished for its diversity. Apart from economic and demographic reasons, in some cases this is also associated with possible fashion influences. The costumes and their structural elements also have different names, including the definition "Greek".

The shirt is made from white, cotton, home-woven cloth. Its skirts end with manually knitted lace. The sleeves are decorated with embroidered flowers in green, light green, red and pink as well as with narrow hand-made lace. The width is 26 cm in their lowest part.

The sukman *perata*, Greek model, is made by Stoyana Georgieva Voyeva in 1935-6. The bosom, 24 cm deep, is stitched with orange woollen thread and is decorated with a piece of black velvet, on which plant ornaments in bright colours are embroidered. The skirts of velvet, attached to the sukman, richly embroidered with gold thread, are 20 cm long and end with 3 cm lace. *Peratas* are finely made from gold thread and sequins. The apron is black, of plain woven fabric, and ends with light blue fringes. It is 73 cm long, 48 cm wide. The waist-band is sewn from 4 rhomboid pieces of woollen fabric of varicoloured stripes. The outer garment, "astrakhan", is decorated on the collar and at the lower part of the sleeves with thin black woollen braid. It was purchased in 1940 from Karnobat for Stoyana's wedding. The headcloth is made of cotton, it is white, decorated along the edges with hand-woven lace with blue and green threaded beads.

ПРАЗДНИЧНАЯ ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА ДРАКА

Женская одежда Западной Странджи, где находится село Драка, отличается многообразием. Кроме экономических и демографических причин, это в отдельных случаях связано и с вероятными модными влияниями. Костюмы и их структурные элементы имеют различные названия, среди которых и определение „греческий“.

Сорочка из белого хлопчатобумажного домотканого полотна. Подол заканчивается сплетенными вручную кружевами. В самой нижней части их ширина 26 см.

Сукман *пера* греческой модели пошит Стояной Георгиевой Воевой в 1935 г. Разрез на груди глубиной 24 см обрамлен шерстяной оранжевой ниткой и украшен куском черного бархата, на котором вышиты растительные орнаменты ярких цветов. Подол из бархата, пришитый к сукману, богато вышит канителью, его длина 29 см и заканчивается он 3-сантиметровыми кружевами. *Пера* изящно выработаны из канители и блесток.

Передник черный, из неплотно вытканой материи, заканчивается светло-синей бахромой. Длина его 73 см, ширина – 48 см. Пояс шит из четырех ромбоидных кусков шерстяной ткани в разноцветную полоску.

К этому костюму относится и верхняя одежда – *астраган*, украшенная по воротнику и в нижней части рукавов тонким черным шнуром. Куплена в 1940 г. в Карнобате Стояне на свадьбу.

Платок хлопчатобумажный, белый, украшенный по краям ручными кружевами с нанизанным синим и зеленым бисером.

ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ЧЕРКОВО

Черково е карнобатско село, старото му име е Дуваларе. Костюмът е на преселници от Чирпанско. Изработен е от Ирина Кючукова, родена 1918 г.

Ризата е от бяло памучно домашно платно, съшита от 5 парчета. Отдолу завършва с бяла памучна дантела, над нея бродерията е ситна, изпълнена с разноцветни памучни конци. Същата има около пазвата и по края на ръкавите.

Горната дреха, назована от приносителката *кафтан*, е вълнена, от червен плат, раиран с тънки светлосини нишки от памучна прежда. Ръкавите са дълги, с обърнати *капаци* (маншети) и завършват с украса от черен гайтан. Дрехата е силно клината. Долната ѝ част е широка пола от 6 парчета, по полите е направен „ръб“ – самият край е увит и след това плътно ушит с дебели макарени конци. Така се получава силно разперена пола като с обръч от вшита тел. Предниците са силно изрязани и оформят широко извита пазва, която се закрива със специална *пазвеница* – нагръдник от бяло памучно платно с размери 34/43 см, има три отвесни ивици пъстра бродерия. С връвки се завързва отзад на врата. Престилката е вълнена, литотъкана, вишнева, *калпена*. Състои се от два плата, напречно съшити. Големите разноцветни шарки – растителни и геометрични орнаменти (13 основни), са изпълнени чрез *фъкане*. Престилката е с размери 63/76 см.

Кърпата за глава е от кафява коприна, с черна бродерия по краищата.

WOMAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF CHERKOVU

Cherkovo is a village from the area of Karnobat, its old name is Duvalare. The costume belonged to immigrants from Chirpan area. It was made by Irina Kyuchukova, born in 1918.

The shirt is made from white cotton home-made cloth, sewn from 5 pieces. At the bottom it ends with white cotton lace, the embroidery over is fine, filled with variegated cotton threads. The same embroidery is found around the bosom and at the edges of the sleeves.

The outer garment, named *caftan* by the holder, is woollen, of red cloth, striped with thin light blue cotton yarn threads. The sleeves are long, with inverted *flaps* (cuffs) and end with a decoration of black woollen braiding. The garment has large gores inserted. Its lower part is a wide skirt of 6 pieces, an "edge" is made on the skirts – the edge itself is wrapped and then tightly sewn with thick reel threads. Thus a strongly spread skirt results as a ring from a sewn-in wire. The front parts are strongly cut and form a wide curved bosom, which is covered with a special *pazvenitza* – plastron from white cotton cloth with size 34/43 cm; it has three vertical stripes of particoloured embroidery. It is tied with strings at the back of the neck.

The apron is woollen, plain woven, cherry-coloured, *kalapena*. It consists of two cloths, sewn transversely. The big colourful patterns – plant and geometrical ornaments (13 basic) are filled by *fakane*. The apron has size 63/76 cm.

The headscarf is made of brown silk, with black embroidery on the edges.

ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА ЧЕРКОВО

Черково – село Карнобатского района, старое его название – Дуваларе. Костюм принадлежит переселенцам из Чирпанского района. Костюм изготовила Ирина Кючукова, 1918 года рождения.

Сорочка из хлопчатобумажной домашней ткани белого цвета, пошита из 5 частей. Внизу оканчивается белым хлопковым кружевом, сверху вышивка небольшая, исполнена разноцветными нитками. Такая же есть и вокруг пазухи и на концах рукавов.

Верхняя одежда, названная носителем *кафта-ном*, шерстяная, из красного сукна с тоненькими полосками голубой хлопчатобумажной пряжи. Рукава длинные, с загнутыми манжетами и заканчиваются декором из черного шнура. Одежда сильно раскроена. Нижняя ее часть – широкая юбка из 6 кусков материи, на подоле делается „кромка“ – кайма ткани обматывается и затем плотно пришивается толстыми катушечными нитками. В результате получается сильно растянутая юбка с обручем из сшитой проволоки. Передняя часть сильно обрезана и образует широкую изогнутую пазуху, которая закрывается специальной *пазвеницей* – прямоугольник из хлопчатобумажной ткани белого цвета размером 34/43 см, на котором есть три вертикальные полосы пестрой вышивки. Он завязан веревками сзади на шее.

Передник шерстяной, *лито*-тканый, вишневого цвета. Состоит из двух частей, соединенных поперек. Крупные разноцветные узоры – растительные и геометрические орнаменты (13 основных), выполнены техникой *фъконе*. Размер 63/76 см.

Головной платок из шелка коричневого цвета, с черной вышивкой по краям.

ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ТЕРЗИЙСКО, КАРНОБАТСКО

Ризата е бяла, памучна, от домашен плат, а ръкавите са копринени и завършват с посинчена ръчно плетена памучна дантела. Шита е на ръка, била е част от чеиз и не е употребявана; в музейния фонд е постъпила през ноември 1963 г.

Роклята е вълнена, диметнотъкана, на вертикални червени и бели ивици. Наричат я *модена*, *коланчена*, *масурена*. Рязана е в талията, силно набрана и едро плисирана. Полите завършват с гайтанена черна украса, наречена *кърма*, а над нея са пришити ивици от кадифе с везба от растителни мотиви. Следва подгънатата част на плата – *прешев*. Принадлежала на Желка Дянкова, родена 1919 г. Елечето *фермени* е от тъмносиньо сукно, подплатено с агнешка кожа, а предниците, гърба и вратната извивка са обточени с лисича кожа.

Престилката е синя, литотъкана, *вадена*, основният мотив са ромбове. Ресните са двойни – сини от тъканта и допълнителни от камилска вълна – *папулки*. Върху тях е пришита дантела. Връзките са плоски, изплетени с четири стръка от зелена и синя прежда. Размерите ѝ са 89/51 см.

Ръченикът е копринен, от жълта домашно обработена коприна, от два плата, украсен с ресни и бяла кенарена памучна ивица с ширина 1,2 см. Забрадките от жълта коприна и бял памук наричат *мелезник*, т.е. смесени.

Шапката е от червено сукно, оформено върху дървен обръч. Отпред радиално е зашита неизпредена коприна. Подбрадникът е металически, от 40 четвъртити ляти плочки.

С костюма се носят черни памучни чорапи.

WOMAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF TERZIYSKO, KARNOBAT AREA

The shirt is white, cotton, of home-woven fabric and the sleeves are of silk and end with beaded hand-knitted cotton lace. It is sewn by hand, it was a part of a trousseau and was not used; it was submitted to the museum's fund in November 1963.

The dress is woollen, quadruple woven, in vertical red and white stripes. It is called "modena", "kolanchena", "masurena". It is cut in the waist, strongly frilled and crimped. The skirts end with black woollen braiding decoration called "stern", and strips of velvet with embroidery with plant patterns are sewn over it. Next is the folded part of the cloth – *preshev*. It belonged to Zhelka Dyankova, born in 1919. The sleeveless jacket *fermeni* is made of dark blue cloth, lined with lamb's pelt, the front parts, the back and the neckline are bordered with fox fur.

The apron is blue, plain woven, *vadena*, the main pattern are rhombuses. The fringes are double, blue from the fabric and additional from camel wool – "tassels". Yellow lace is sewn over them. The ties are flat, knitted out of four sprigs of green and blue yarn. Size 89/51 cm.

The head-scarf is silky, made of yellow home-made silk, of two fabrics, decorated with fringes and white striped cotton band, 1.2 cm wide. The head-scarves of yellow silk and white cotton are called *meleznik*, i.e. mixed.

The hat is made of red cloth, formed on a wooden ring. Unspun silk is sewn radially on the front. The chin-piece is metallic, of 40 cast square plates.

Black cotton socks are worn with the costume.

ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА ТЕРЗИЙСКО КАРНОБАТСКОГО РАЙОНА

Сорочка белая хлопчатобумажная из домашнего полотна, а рукава шелковые и заканчиваются подси-
ненными плетеными вручную кружевами. Сшитая
вручную, она являлась частью приданого и не была
использована; в музейный фонд поступила в ноябре
1963 г.

Платье шерстяное из плотно тканой материи с
вертикальными красными и белыми полосами. На-
зывают его *модено*, *коланчено*, *масурено*. Отрезное в
тали, в сильную сборку и крупно плиссированное.
Подол заканчивается шнуровым черным украше-
нием, называемым *кърма*, а над ней пришиты поло-
сы из бархата с вышивкой из растительных мотивов.
Следует подогнутая часть ткани – *прешев*. Принад-
лежало Желке Дянковой, 1919 года рождения.

Безрукавка *фермени* из темно-синего сукна, с
барашковой подкладкой, передние части, спинка и
шейный изгиб оторочены лисьим мехом.

Передник синий, *ваден*, основной мотив – ромб.
Бахрома двойная – синяя из ткани и дополнитель-
ная из верблюжьей шерсти – *папулки*. Завязки пло-
ские, сплетенные из четырех стеблей зеленой и си-
ней пряжи. Головной платок (*ръченик*) из желтого
шелка, обработанного в домашних условиях, из двух
полотен, украшен бахромой и окаймлен белой хлоп-
чатобумажной полоской шириной 1,2 см. Платки из
желтого шелка и белого хлопка называют *мелезник*,
т.е. смешанные.

Шапка из красного сукна, оформленного на де-
ревянном обруче. Спереди радиально зашит непря-
денный шелк. Украшение под подбородком *подбрад-
ник* металлическое из 40 пластинок.

С костюмом носят черные носки.

МЪЖКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ТЕРЗИЙСКО, КАРНОБАТСКО

Костюмът е собственост на Бургаския музей от края на 1963 г. Състои се от риза, елек, потури и пояс.

Ризата е от бял памучен плат с копринени кенари на ръкавите. Везбената украса, изпълнена с разноцветни памучни конци, е с различни мотиви – дотелина и сърце на яката, средният вертикален мотив е охлюв, а симетричните на него – карамфил, на маншетите са избродирани квадрати. Дължината е 94 см, ръкавите са 55 см. Ръкавите завършват с тясно коланче – ергените носят ризи със стеснени ръкави.

Елекът е от домашнотъкан плат, на червени вълнени и бели памучни райета. Характерна особеност на този костюм е именно плата на елека – еднакъв с плата на женските рокли от Терзийско. Украсен е богато с черен гайтан. Подплатен е с раиран док и черен шаяк. На дясната предница има гайтаносано джобче.

Потурите са от домашен кафяв шаяк, съшити от четири плата, с гайтанена украса от гладки и вити ивици – по съединителните шевове, на крачолите, покрай джобовете. Поясът, наричан от местните *опас*, е вълнен, светлочервен с бели напречни ивици. Тесните краища завършват с червени ресни. Дълъг е 430 см и широк 31 см.

Калпакът от агнешка кожа е с полусферична форма.

MALE COSTUME FROM THE VILLAGE OF TERZIYSKO, KARNOBAT AREA

The costume has been property of Burgas Museum since the end of 1963. It consists of a shirt, a sleeveless jacket, potouri and a waist-band.

The shirt is made of white cotton cloth with silky stripes on the sleeves. The embroidered decoration, full of varicoloured cotton threads, has different patterns: clover and a heart on the collar, the middle vertical pattern is a snail and those that are symmetrical to it a carnation; squares are embroidered on the cuffs. The length is 94 cm, the sleeves are 55 cm long. The sleeves end with a narrow belt – the bachelors wear shirts with narrowed sleeves.

The sleeveless jacket is made of home-woven cloth, on red woollen and white cotton stripes. A special feature of this costume is just the cloth of the jacket – the same as the cloth of women's dresses from the area of Terziysko. It is richly decorated with black woollen braiding. It is also lined with striped denim and black frieze. There is a small pocket with woollen braiding on the right front side.

The breeches are made of brown home-woven frieze, sewn from four fabrics, with woollen decoration of smooth and winding strips – along the connecting stitches, on the legs, along the pockets. The waist-band, called *opas* by the locals, is woollen, light red with white cross-strips. The narrow ends end with red fringes. It is 430 cm long and 31 cm wide.

The hat is made of lamb's pelt and is semi-spherical in shape.

МУЖСКОЙ КОСТЮМ ИЗ СЕЛА ТЕРЗИЙСКО КАРНОБАТСКОГО РАЙОНА

Костюм является собственностью Бургасского музея с 1963 г. Состоит из рубашки, безрукавки, штанов и пояса. Рубашка из белой хлопчатобумажной ткани с шелковым окаймлением на рукавах. Вышитое украшение выполненное разноцветными хлопчатобумажными нитками, имеет различные мотивы: листок клевера и сердце на воротнике, средний вертикальный мотив – улитка, а симметричные ему – гвоздики, на манжетах вышиты квадраты. Длина рубашки 94 см, рукавов – 55 см. Рукава заканчиваются узкими ремешками. Холостые парни носят рубашки с зауженными рукавами.

Безрукавка из домотканой материи с красными шерстяными и белыми хлопчатобумажными полосками. Характерная особенность этого костюма и именно ткань безрукавки, такая же, как ткань женских платьев из Терзийско. Украшена богато черным шнуром. Подкладка из плотной хлопчатобумажной ткани *док* и грубого сукна *шаяк*. На правой передней части имеется украшенный шнуром кармашек.

Штаны *потури* из домотканого коричневого шаяка сшиты из четырех кусков ткани со шнуровым украшением из гладких и скрученных полос – по соединительным швам штанин, по карманам. Пояс, называемый местным населением *опас*, шерстяной красный с белыми поперечными полосами. Узкие края заканчиваются красной бахромой. Длина 430 см, ширина – 31 см.

Шапка барашковая полусферической формы.

НЕВЕСТИНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ПОДВИС, КАРНОБАТСКО

Тя е почти идентична с премяната от село Лозарево, както по структура, така и в повечето от детайлите.

Ризата е от кенарено платно, ръкавите ѝ са еднакво широки в горния и долния край. Полите са удължени и завършват с тясна бяла дантела – *карамфилето*. Сукманът *жълтополник* е от черен вълнен плат, плисиран, с белки в червено, жълто, цикламено и синьо, в чийто горен край са пришити разноцветни копринени помпони. Над тях има ситна бродерия в тъмножълто. Връхната дреха е *късак*, пъстро *късе*. Кройката му е с цял гръб, без ръкави, разкроен с клинове, вмъкнати от раменната извивка (*башове*). Ушит е от черен шаяк, но впечатлява с колорита си. На предниците и раменните извивки има спираловидни орнаменти – *малките криулици*. Най-ярка е декорацията на гръба. По клиновете със *синджир бод* с разноцветни копринени и вълнени конци са извезани двойни или тройни спирали – *големите криулици*, които наподобяват връх на клонче. Към тях са пришити *китките* – помпони от коприна.

Престилката – *телена ута*, е от фина вълнена тъкан. На червен фон със сърма са избродирани зигзаги, триъгълници и ромбове. Заради лъскавата нишка, наречена *тел*, тя е *телена*, а едно от множеството названия на престилката е *фута (ута)*.

Коланът кованец се състои от правоъгълни сребърни плочки, нанизани на кожена ивица, и пафти. *Забраждането*, известно като *качул* или *търпош*, е впечатляващо и оригинално и е белег за омъжена жена.

BRIDAL COSTUME FROM THE VILLAGE OF PODVIS, KARNOBAT AREA

It is almost identical to the attire from the village of Lozarevo, both by structure as well as in most of the details.

The shirt is made from striped cloth. The skirts are extended and end with a narrow silky white lace, known as *karamfileto*. The sukman *zhyltopolnik* is made from black woollen cloth, pleated, with red, yellow, cyclamen and blue cloth appliquéés, with colourful silk pompoms sewn on its top end. There is fine embroidery in dark yellow above them. The outer garment is *kasak, kase*. Its style is with full back, without sleeves, flared with wedges, inserted in the shoulder curve. It is made of black frieze but impresses with its colouring. Spiral ornaments are embroidered on the fronts and shoulder curves, called *the small kriultzi here*. The decoration on the back is the brightest. Double or triple spirals – *the big kriultzi* are embroidered along the wedges with chain stitch (*sindzhir bod*) with coloured silk and woollen threads that resemble the tip of a branch. The *bunches* are sewn on them – pompoms of silk threads.

The apron, *telena uta*, is made of fine woollen cloth. Zigzags, triangles and rhombuses are embroidered on red background with gold thread.

The belt *kovanetz* consists of silver rectangular plates, threaded on a leather stripe. The headscarf, known as *kachul* (hood), is a sign for a married woman.

ОДЕЖДА МОЛОДОЙ ЗАМУЖНЕЙ ЖЕНЩИНЫ ИЗ СЕЛА ПОДВИС КАРНОБАТСКОГО РАЙОНА

Она почти идентична одежде из села Лозарево, как по структуре, так и по большинству деталей. Сорочка из хлопчатобумажной ткани, ее рукава одинаковой ширины сверху и снизу. Подол удлиненный и заканчивается узким белым кружевом – *гвоздикой*. Сукман *жълтополник* из черной шерстяной ткани, плиссе, с красными, желтыми, розовыми и синими аппликациями, с разноцветными шелковыми помпонами по верхнему краю. Над ними тонкая вышивка темно-желтого цвета. Верхняя одежда – *късак, пълстро късе*. Его покррой: спина целая, без рукавов, раскроен клиньями, вставленными от изгиба плеча. Сшит из черного *шаяка*, но впечатляет своим колоритом. Спереди и на изгибах плеч – спиральные орнаменты – *малките криулци*. Самой яркой является декорация на спине. Цепным швом разноцветными шелковыми и шерстяными нитками вышиты двойные или тройные спирали – крупные завитки, напоминающие кончик веточки. К ним пришиты помпоны из шелковых ниток. Передник – *телена ута*, из тонкой шерстяной ткани. На красном фоне канителью вышиты зигзаги, треугольники и ромбы. Название связано с блестящей нитью, называемой *тел*, и одним из многих названий передника – *ута*. Ремень *кованец* состоит из прямоугольных серебряных пластин, нанизанных на кожаную полоску, и пряжки. Головной убор, известен как *качул, търпош*, впечатляющий и оригинальный, считается знаком замужней женщины.

МЪЖКА НОСИЯ ОТ СЕЛАТА ПОДВИС И МЪДРИНО

Ризата е кенарена, от бяло платно от фино преден памук. Шита е на ръка. По врата има малка права якичка. Пазвеният разрез и ръкавите са украсени с тегел от бял копринен конец. Маншетите не се закопчават.

Потурите са ушити от домашен светлокафяв шаяк, от 4 плата. Крачолите са дълги 95 см, а дъното е дълбоко 53 см. За потурите от Подвис, наричани от местните *калци*, са характерни сравнително плитки дъна и това, че се набират само отпред. Това прави фигурата по-стройна. Стегнати са около глезена, като от вътрешната страна на крака се закопчават с телени копчета. В кръста са стегнати с *учкур* (специално оплетена връв), нанизан в подгъв от тъканта. Обточени са с черен гайтан – по някои от съединителните шевове, около джобовете и в най-долната част на крачолите.

Поясът е червен, вълнен, литотъкан. Завършва с ресни от основата с дължина 25 см. Дълъг е 505 см и широк – 46 см. В Карнобатско мъжкият пояс се нарича *опас*. *Опасите* на младите мъже са червени, а на по-възрастните – тъмнокафяви или черни.

Елечето е от тъмновишнев домашен шаяк.

Абата е от кафяв шаяк, същият като на потурите. Гърбът и предниците са от един плат. Кройката е права, типичната за чернодрешния костюм. Ръкавите са дълги, предниците са прави и отворени. Украсена е с черен гайтан. Дължината ѝ е 53 см. Ширината при раменете, както и дължината на ръкавите, също е 53 см. Носи се свободно над пояса, така, че немалка част от него да се вижда.

Калпакът е астраганен.

MAN'S COSTUME FROM THE VILLAGES OF PODVIS AND MADRINO

The shirt is striped, of white cloth made of fine spun cotton. It is sewn by hand. It has a small straight collar around the neck. The bosom and the sleeves are decorated with a seam of white silk thread. The cuffs are buttoned.

The *potouri* are sewn from home-woven light brown frieze, of 4 cloths. The legs are 95 cm long and the bottom is 53 cm deep. It is typical for the breeches (*potouri*) from Podvis, called *kaltzi* by the locals, to have relatively shallow bottoms and to be frilled only at the front. This makes the body slenderer. They are tightened around the ankle by being fastened on the inside of the foot with wire buttons. They are tightened around the waist with *uchkur* (special knitted string), threaded in a hem from the fabric. They are bordered with black woollen braids – along some of the connecting seams, around the pockets and at the bottom-most part of the legs.

The waist-band is red, woollen, plain-woven. It ends with fringes from the base 25 cm long. It is 505 cm long and 46 cm wide. The man's waistband is referred to as "opas" in Karnobat area. Young men's *opases* are red and those of older men – dark brown or black.

The sleeveless jacket is made of dark cherry-coloured home-woven frieze.

The *cloak* is from a brown frieze, the same as that of the pants. The back and fronts are made from the same cloth. The style is straight, typical of the black costume. The sleeves are long, the fronts are straight and open. It is decorated with black woollen braids. Its length is 53 cm. The width at the shoulders as well as the length of the sleeves are also 53 cm. It is worn freely over the waistband so that not a small part of can be seen.

The hat is astrakhan.

МУЖСКОЙ КОСТЮМ ИЗ СЕЛ ПОДВИС И МЪДРИНО

Рубашка из белой ткани тонко испряденного хлопка; сшита вручную. На шее небольшой прямой воротник. Разрез на груди и рукава украшены швом из белой шелковой нити. Манжеты не застегиваются.

Штаны пошиты из самодельного шаяка светло-коричневого цвета, из четырех кусков ткани. Длина штанин 95 см, глубина 53 см. Эти штаны делают фигуру стройнее. Они плотно прилегают к лодыжке и застегиваются с внутренней стороны ноги крючками. На талии застегиваются с помощью *учкура* (специальной плетеной нити). Оторочены черным шнуром – на некоторых соединительных швах, вокруг карманов и в нижней части. Пояс красный, шерстяной. Отделка бахромой от основы длиной 25 см. Его длина 505 см, ширина 46 см. В районе Карнобата мужской пояс называется *опас*. Пояса у молодых мужчин красные, у мужчин постарше темно-коричневые или черные.

Безрукавка ручной работы, изготовлена из темно-вишневой домашней шерстяной ткани. Верхняя одежда – *аба*, сделана из коричневого шаяка, такого же, как и штаны. Спинка и передняя часть выполнены из одной ткани. Покрой прямой, типичный для черного костюма. Рукава длинные. Декорирована черным шнуром. Длина – 53 см., ширина в плечах, как и длина рукавов, также составляет 53 см. Его свободно носят выше талии, так что видна большая его часть.

Шапка каракулевая.

ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО ВЕЗЕНКОВО, КАРНОБАТСКО

Ризата е бяла, от домашнотъкано платно, туникообразна, дълга 124 см. Ръкавът е прав и завършва със светлосиня дантела, над която са извезани стилизирани растителни фигури в червено и черно и са оформени две басти.

Сукманът, наречен *полник*, е от вълнен черен литотъкан плат. Полите са украсени с бродирани 10 еднообразни мотива *големите пръчки* и черен гайтан. Допълнително са пришити поли от памучно посинено платно с плътна шевица с разноцветни вълнени конци. Поясът (118 см) е черен с тънки цветни ивици. Носи се прегънат надве по дължина. Престилката е вълнена, черна, с растителни орнаменти, избродирани с камилска вълна в ярки цветове. Завършва с ресни, над които е пришита дантела. 39/75 см. Всички везенковски престилки са тесни, най-старинният тип към сукманената носия.

Забраждането е сложно – на главата се връзват *крайци* (тъмнокафява *вала* от фабрична материя, с форма на триъгълник), следва малка плетена шапчица от вълнена вишнева прежда, над нея – триъгълна червена памучна кърпа с шамповани рози, с вмъкнат клин от домашно червено платно, а най-отгоре е *ръченикът* от фина фигуративна фабрична тъкан, силно посинена; квадратен, с ресни. Към шапчицата е пришит мънистен подбрадник. За забрадката с кукичка се закача венче с диаметър 9,5 см, украсено с разноцветни синци и 19 турски монети. Пришита е и китка от изкуствени цветя.

WOMAN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF VEZENKOVO, KARNOBAT AREA

The shirt is white, from home-woven cloth, tunic-like, 124 cm long. The sleeves are straight and end with light blue lace, over which stylized plant figures are embroidered in red and black and two tucks are formed.

The sukman, called *polnik*, is made of black woollen plain-woven cloth. The skirts are decorated with 10 uniform embroidered patterns *the big sticks* and black woollen braids. In addition, skirts from cotton blue-coloured cloth with dense embroidery with coloured woollen threads are sewn on. The waistband (118 cm) is black with thin coloured stripes. It is worn folded into two along the length. The apron is woollen, black, with plant ornaments, embroidered with camel wool in bright colours. It ends with fringes on which lace is sewn. 39/75 cm. All aprons from Vezenkovo are narrow, the most ancient type to the sukman costume.

The head covering is complicated – *kraytzi* are tied on the head (dark brown *vala* from factory-made fabric, with triangle shape), a small knitted hat from cherry-coloured woollen yarn follows, above it – a triangular red cotton cloth with printed roses, with inserted wedge from home-woven red cloth, and the headscarf is on top – of fine figurative factory-made fabric, strongly blue coloured; square, with fringes. Beaded chin – piece is sewn on to the hat. A small wreath, 9.5 cm in diameter, is attached with a hook to the headscarf, decorated with colourful beads and 19 Turkish coins. A bunch of artificial flowers is also sewn on.

ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА ВЕЗЕНКОВО КАРНОБАТСКОГО РАЙОНА

Сорочка белая, из домашней ткани, в форме тунники, длиной 124 см. Рукав прямой, оканчивается голубым кружевом, поверх которого вышиты стилизованные фигурки растений в красных и черных тонах и оформлены две складки.

Сукман, называемый *полник*, изготовлен из шерстяной ткани черного цвета. Подол украшен вышивкой из 10 одинаковых мотивов „большие палочки“ и черным шнуром.

Дополнительно пришит подол из хлопкового синего полотна с плотной вышивкой разно-цветными шерстяными нитками. Пояс (118 см) черный с тонкими цветными полосками. Носят его сложенным пополам по длине. Передник шерстяной, черный, с цветочным орнаментом, расшитым верблюжьей шерстью ярких цветов. Заканчивается бахромой, поверх которой пришито кружево, 39/75 см. Все передники здесь узкие, древнейшего типа к сукманному костюму.

Головной убор сложный – к голове привязывается темно-коричневый фабричный платок в форме треугольника, затем небольшая вязаная шапочка из шерстяной пряжи, над ней – хлопчатобумажная ткань треугольной формы красного цвета с розами, с вставленным клином из самодельной красной ткани, а сверху платок из тонкой фабричной ткани насыщенного синего цвета; квадратный, с бахромой. К шапке пришивается расшитое бусинками украшение – *подбрадник*. К платку с помощью крючка прикреплен венок диаметром 9,5 см, украшенный разноцветными бусинами и 19 турецкими монетами. Пришит и букетик из искусственных цветов.

ПРАЗНИЧНА ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ КОТЕЛ

Принадлежала е на чорбаджийска жена от Котел, родена през 1884 г. Състои се от къса блуза, нагръдник, рокля (*фустан*), атлазен елек, престилка, забрадка.

В началото на XX в. в Котел идва тази нова мода в женското облекло, която измества познатата традиционна риза от бяло памучно платно и черния вълнен сукман. Платовете са фини, „купешки“, донесени от гръцките пазари в Смирна и Цариград.

Късата блуза с дълги ръкави с маншет е *джамфезена*, т.е. копринена, от жълтооранжева тафта. Предниците, украсени с жълт гайтан, се закопчават с 10 копчета и гайки, изработени от същия гайтан. Гърбът е от памучен цветен плат. Цялата е подплатена с бяла памучна тъкан. Дължината ѝ е 40 см, а ръкавите са дълги 64 см. Нагръдникът е от бяло кенарено платно, украсен с бяла дантела.

Роклята, наричана *фустан*, също копринена – от кафяво *моаре*, е дълга, разкроена, изцяло подплатена с бял памучен плат.

Атлазеният син елек с бяла памучна подплата и пълнеж е неотменна част от носията. Той е разкроен, дължината му е 90 см. Препасан е с колан с пафти. Престилката, известна като *хаджийска*, е щампована на тъмносин фон със светлосиньо. Забрадката е изключително тънка и лека, тъмнокафява, на цветя, украсена с ръчноплетена на една кука дантела.

FESTIVE WOMAN'S COSTUME FROM THE TOWN OF KOTEL

It belonged to a rich (Chorbadzhian) woman from Kotel, born in 1884. It consists of a short blouse, a plastron, a dress (*fustan*), a satin sleeveless jacket, an apron and a headscarf.

In the beginning of 20th C in Kotel a new fashion in women's clothing appeared, which displaced the familiar traditional shirt of white cotton cloth and the black woollen sleeveless dress. The fabrics are fine, "ready-made", brought from the Greek markets in Smirna and Tsarigrad.

The short long-sleeved blouse with cuffs is "dzhamfazena", i.e. silky, from yellow-orange taffeta. The fronts, decorated with yellow woollen braids, are fastened with 10 buttons and loops, made from the same woollen braiding. The back is of cotton coloured fabric. The whole blouse is lined with white cotton fabric. Its length is 40 cm and the sleeves are 64 cm long. The plastron is made of white striped cloth, decorated with white lace.

The dress, also called 'fustan', also silky – made of brown *moire* (*wattered silk*) is long, flared, entirely lined with white cotton cloth.

The satin blue sleeveless jacket with white cotton lining and filling is an integral part of the costume. It is flared, 90 cm long. It is girded by a belt with buckles. The apron, known as "hadzhiyska", is printed on a dark blue background with light blue. The headscarf is exceptionally thin and light, dark brown, with flowers, decorated with lace, manually crocheted with a crochet-hook.

ПРАЗДНИЧНАЯ ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ КОТЕЛА

Она принадлежала жене богатого человека из города Котел, 1884 года рождения. Состоит из короткой кофточки, нагрудника, платья (*фустан*), атласного жилета, передника, платка.

В начале 20 века эта новая мода пришла в Котел, заменив всем известную традиционную сорочку из белой хлопчатобумажной ткани и черный шерстяной *сукман*. Ткани тонкие, привезенные с греческих рынков в Смирне и Константинополе.

Короткая кофточка с длинным рукавом с манжетами – шелковая, из желто-оранжевой тафты. Передние ее части украшены желтым галуном, застегиваются на 10 пуговиц и гаек из этого же галуна. Спинка из ткани цветного хлопка. Вся кофточка на подкладке из хлопчатобумажной ткани белого цвета. Длина 40 см, длина рукавов 64 см. Нагрудник декорирован белым кружевом.

Платье, называемое *фустан*, тоже шелковое – из коричневого *моаре*, длинное, раскroенное, с пришитой подкладкой из белой хлопчатобумажной ткани.

Атласный синий жилет с хлопковой подкладкой и наполнителем – неотъемлемая часть костюма. Он тоже раскroенный, длиной 90 см. На нем ремень с пряжкой. Передник, известный как *паломнический*, штампованный на темно-синем фоне со светло-голубым. Платок очень тонкий и светлый, темно-коричневый, с цветочным рисунком, декорирован кружевом ручной вязки.

ЖЕНСКА КАРАКАЧАНСКА НОСИЯ ОТ КАРНОБАТ

Собственост е на музея от 1973 г. Ризата (*камсо*) от бяло платно е дълга 112 см. Ръкавите ѝ завършват със седемсантиметрова богата шевица с геометрични орнаменти. Същата шевица е избродирана и по дължината на ръкава от горната страна. Пазвеният разрез е оформен с ивица пъстра басма. Тъй като ръкавите са къси, задължителна част от костюма са ръкавелите – *маникя*, от черен гайтан и сърма, подплатени с тъмносин памучен плат, дълги 22 см. Встрани се закопчават с 9 телени копчета. Фустата е плисирана, от черен вълнен домашнотъкан плат, с дължина 47 см. Върху нея, на кръста се слага пояс – *зонар*, *зонарий*. Той е от черен домашен гайтан с жълта сърма. Отпред вертикално са разположени 10 разноцветни копчета. Дълъг е 34 см, в горната част е широк 114 см. *Подицата* е от черен шаяк, върху който са пришити гайтан, бяла и жълта сърма, и има форма на неправилен четириъгълник – дължината му е 38 см, ширината му горе е 30 см, а долу – 39 см. *Чаманданът* (елекът) е от черен шаяк. Предниците му са украсени с плътен гайтан, пришит във вид на широк и дълбок джоб. Закопчава се отпред с 15 телени копчета. Носията включва още нагръдник (*ката-сарки*) и вълнена забрадка, наречена *бона*, пищно украсена със сърма, лъскави топчета и изкуствени цветя. Чорапите се състоят от две отделни части – горна (*калчес*) и ходило (*патунес*). Калчес са с дължина 28 см, плетени ръчно от вълнена черна и памучна бяла прежда, завършват с усукани връзки от същите конци. *Патунес* са от други цветове прежда, но мотивите са пак геометрични. Отгоре се връзват с черни връзки.

WOMEN'S KARAKACHAN COSTUME FROM THE AREA OF KARNOBAT

It has been property of the museum since 1973. The shirt (*camso*) of white cloth is 112 cm long. Its sleeves end with a seven cm rich embroidery with geometrical ornaments. The same embroidery is embroidered along the sleeve on the upper side too. The bosom is formed with a streak of variegated cotton print. Since the sleeves are short, the cuffs are a mandatory part of the costume – *manikya*, of black woollen braiding and gold thread, padded with dark blue cotton fabric, 22 cm long. On the side they are buttoned with 9 wire buttons. The petticoat is pleated, of black woollen home-woven cloth, 47 cm long. *The chamandan* (the sleeveless jacket) is from black frieze. Its fronts are decorated with dense woollen braiding, sewn on as a wide and deep pocket. It is fastened at the front with 15 wire buttons. The girdle is made of black home-made woollen braids with yellow gold thread. It is 34 cm long and 114 cm wide in the upper part. *Poditzata* is made from black frieze, on which woollen braiding and white and yellow gold thread are sewn; it has the shape of an irregular quadrangle – its length is 38 cm, its width in the upper part is 30 cm and in the lower part 39 cm. The costume also includes plastron (*katasarki*) and a woollen headscarf called *bona*, ornately decorated with gold thread, shiny balls and artificial flowers. The tights consist of two separate parts – upper part (*kalches*) and sole (*patunes*). *Kalches* are 28 cm long, knitted by hand from black woollen and white cotton yarn and end with twisted ties from the same threads. *Patunes* are made of yarn of other colours but the patterns are still geometric. They are tied with black ties on the upper side.

ЖЕНСКАЯ КАРАКАЧАНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ КАРНОБАТА

Является собственностью музея с 1973 г. Сорочка *камсо* из белого полотна длиной 112 см. Ее рукава заканчиваются богатой вышивкой с геометрическими орнаментами. Такая же вышивка идет и по длине рукава с верхней стороны. Разрез на груди оформлен полосой пестрого ситца. Так как рукава короткие, обязательной частью костюма являются нарукавники *маникья* из черного шнура и канители с подкладкой из темно-синей хлопчатобумажной ткани, длина их 22 см. Сбоку застегиваются на 9 крючков. Юбка плиссированная из черной шерстяной дотомканой материи, длиной 47 см. Безрукавка *чамандан* из черного шаяка. Передние части украшены плотным шнуром, пришитым в виде широкого и глубокого кармана. Застегивается спереди на 15 крючков. Пояс из черного домашнего шнура с желтой канителью. Длина 34 см, в верхней части ширина 114 см. *Подница* из черного шаяка, на котором пришит шнур, белая и желтая канитель, и имеет форму неправильного четырехугольника – длина его 38 см, ширина сверху – 30 см, а внизу – 39 см. Одежда включает еще нагрудник *катасарки* и шерстяной платок, называемый *бона*, богато украшенный канителью, блестящими шариками и искусственными цветами. Носки состоят из двух отдельных частей – верхняя *калчес* и ступня *патунес*. *Калчес* длиной 28 см ручной вязки из шерстяной черной и хлопчатобумажной белой пряжи. Заканчиваются скрученными завязками из тех же ниток. *Патунес* из пряжи других цветов, но мотивы опять геометрические. Сверху завязываются черными шнурками.

МЪЖКА КАРАКАЧАНСКА НОСИЯ ОТ КАРНОБАТ

Костюмът е изработен след 1940 г. от Мария Янакиева Маврова от Карнобат, родена през 1912 г. Състои се от *камсо* (риза), *бутур* (*враки*, потури), *сокорфи* (елек), *чамандан* (малко елече), *зонарий* (пояс), *патунес* (чорапи).

Ризата е от бяло платно, пазвеният разрез е с дълбочина 38 см и се закопчава с 9 бели копчета. Вратната извивка е украсена с шевица, избродирана с бели и жълти памучни конци. Потурите са от домашнотъкан черен шаяк. Крачолите, леко разкроени в долната част, са украсени с геометрични фигури от ръчно изработен черен гайтан и се закопчават с 12 телени копчета. На кръста са навървени с черна плетена вълнена връв. Елекът, ушит от същия плат, е с интересна форма – предниците са двойни – черният домашно изработен гайтан е, всъщност, втори кат, който образува широки и дълбоки джобове. Закопчава се с телени копчета и е дълъг 64 см. Малкото елече, *чаманданът*, е от тъмнокафяв вълнен домашнотъкан плат. Отпред е с двуредно закопчаване, като копчетата също са ръчна направа – изплетени са от вълнена прежда. Дължината му е 54 см. Поясът е вълнен, черен, с тесни бежови ивици и завършва с 18-сантиметрови ресни. Дълъг е почти 4 метра, широк 24,5 см. Чорапите са изплетени на ръка от бяла и черна вълнена прежда. Завършват с черни връзки.

MEN'S KARAKACHAN COSTUME FROM THE AREA OF KARNOBAT

The costume was made after 1940 by Mariya Yanakieva Mavrova from Karnobat, born in 1912. It consists of *kamso* (shirt), *butur* (*vraki*, breeches), *sokorfi* (sleeveless jacket), *chamandan* (small jacket), *zonariy* (waist-band), *patunes* (socks).

The shirt is made from white cloth, the bosom is 38 cm deep and fastened with 9 white buttons. The neckline is decorated with embroidery of white and yellow cotton threads. The breeches are of black home-woven frieze. The legs, slightly flared in the lower part, are decorated with geometrical figures from hand-made black woollen braids and are fastened with 12 wire buttons. They are strung with black knitted woollen string on the waist. The jacket, sewn from the same fabric, has an interesting shape – the front parts are double – the black home-made braiding is, in fact, a second layer, which forms wide and deep pockets. It is fastened with wire buttons and is 64 cm long. The small sleeveless jacket, *the chamandan*, is made of dark brown woollen home-woven cloth. It has a two-line fastening on the front as the buttons are also hand-made – they are knitted from woollen yarn. It is 54 cm long. The waist-band is woollen, black, with narrow beige lines and ends with 18 cm fringes. It is almost 4 meters long, 24.5 cm wide. The socks are crocheted by hand of white and black woollen yarn. They end with black ties.

МУЖСКОЙ КАРАКАЧАНСКИЙ КОСТЮМ ИЗ КАРНОБАТА

Костюм изготовлен Марией Янакиевой Мавровой из Карнобата, 1812 г. рождения. Состоит из рубашки *камсо*, штанов *бутур*, безрукавки *сокорфи*, маленькой безрукавки *чамандан*, пояса *зонарий*, носков *патунес*.

Рубашка из белого полотна, разрез на груди глубиной 38 см и застегивается на 9 белых пуговиц. Шейный изгиб украшен вышивкой из белых и желтых хлопчатобумажных ниток. Штаны из домотканого черного шаяка. Штанины, слегка раскроенные в нижней части, украшены геометрическими фигурами из изготовленного вручную черного шнура и застегиваются 12 крючками. В талии штаны нанизаны на черную плетеную шерстяную веревку. Безрукавка, пошита из той же ткани, имеет интересную форму: передние части двойные – черный, домашней выработки шнур – это, всушности, второй ряд, который образует широкие и глубокие карманы. Застегивается на крючки, длина его 64 см. Маленькая безрукавка *чамандан* из темно-коричневой шерстяной домотканой материи. Спереди застежки в два ряда, причем пуговицы тоже сделаны вручную – сплетены из шерстяной пряжи. Длина ее 54 см. Пояс шерстяной, черный с узкими бежевыми полосками и заканчивается 18-сантиметровой бахромой. Длина его почти 4 метра, ширина – 24,5 см. Носки связаны вручную из белой и черной шерстяной пряжи. Заканчиваются черными шнурками.

**ЖЕНСКА НОСИЯ
ОТ СЕЛО КЪОПЕКЛИ
(ДНЕСНО СЕЛО ПЕЩЕРСКО,
ОБЩИНА АЙТОС)**

Костюмът е притежание на Бургаския музей от 1967 г.

Горната дреха, наречена от приносителя ѝ *хустан*, е от тънък вълнен, литотъкан плат, вишнев с жълти, кафяви и зелени тънки отвесни ивици. Състои се от пола от прави платове, набрана в кръста, и прикачен към нея елек без ръкави. Отпред се закопчава с две телени копчета. Дължината е 128 см. Силуетът наподобява традиционния сукман, но по-скоро следва градския тип облекло.

Блузата, ушита от същия плат, е с дълги ръкави, завършващи с маншет. Отпред се закопчава със седем тъмни копчета. Дължината ѝ е 44 см, а ширината при раменете – 33 см.

В началото на XX век се усъвършенства техниката на тъкане и едноцветните вълнени тъкани за горни дрехи (сукмани, елеци) се заменят с нови – по-пъстри и със специфични десени. Това води до промяна не само в кройката на дрехите, но и в цялостната композиция на женските носии. Постепенно сукманът се изменя и заменя с рокля. Престилката е вълнена, тъкана лито; на тъмночервена основа бели, черни и зелени ивици оформят шарка каре. Дължината е 88 см, а ширината – 59 см. Забрадката е памучна, квадратна, тъмновишнева с шампирани растителни орнаменти по четирите страни. По края има дантела, изплетена на една кука с червени и бели конци.

**WOMAN'S COSTUME
FROM THE VILLAGE OF KYOPEKLI
(TODAY VILLAGE OF PESHTERSKO,
MUNICIPALITY OF AYTOS)**

The costume has been property of Burgas Museum since 1967.

The outer garment, called by its bearer "hustan", is made of a thin woollen plain woven cloth, cherry-coloured with yellow, brown and green thin vertical strips. It consists of a skirt of straight cloths, frilled in the waist, and a sleeveless jacket attached to it. It is fastened with two wire buttons at the front. The length is 128 cm. The silhouette resembles the traditional sukman but it rather follows the urban type of clothing.

The blouse, sewn from the same cloth, has long sleeves, ending with cuffs. It is fastened with seven dark buttons at the front. Its length is 44 cm and the width at the shoulders is 33 cm.

At the beginning of the 20th C the technique of weaving is improved and the single-colour woollen cloths for upper clothes (sukmans, jackets) are replaced by new, more variegated ones with specific designs. This results in a change not only in the style of the clothes but also in the overall composition of women's costumes. Gradually, the sukman is modified and replaced by dresses. The apron is woollen, plain woven; white, red and green stripes form a chequered pattern on a dark red base. The length is 88 cm and the width is 59 cm. The headscarf is of cotton, square, dark cherry-coloured with printed plant ornaments on the four sides. There is lace on the edge, it is crocheted with a crochet-hook of red and white threads.

**ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА
ИЗ СЕЛА КЬОПЕКЛИ
(СЕГОДНЯ СЕЛО ПЕЩЕРСКО
АЙТОСКОГО РАЙОНА)**

Костюм принадлежит музею Бургаса с 1967 года.

Верхняя одежда, названная ее носительницей *хустан*, выполнена из тонкой шерстяной, *литой* ткани вишневого цвета с желтыми, коричневыми и зелеными тонкими вертикальными полосами. Он состоит из присборенной на талии юбки и прикрепленной к ней безрукавки. Застегивается спереди на два крючка. Длина 128 см. Силуэт напоминает традиционный сукман, но скорее соответствует городскому типу одежды.

Блуза, пошитая из той же ткани, имеет длинные рукава, заканчивающиеся манжетами. Он застегивается спереди на семь темных пуговиц. Ее длина составляет 44 см, а ширина в плечах – 33 см.

В начале XX века техника ткачества была усовершенствована, и на смену однотонным шерстяным тканям верхней одежды (сукманов, например) пришли новые – более красочные и со специфическим рисунком. Это приводит к изменению не только покроя одежды, но и общей композиции женских костюмов. Постепенно сукман изменяется и его заменяют платьем. Передник шерстяной, тканый техникой *лито*; на темно-красной основе белые, черные и зеленые полосы образуют квадратный узор. Длина 88 см, ширина 59 см. Платок хлопковый, квадратной формы, темно-вишневый, с набивным цветочным орнаментом со всех четырех сторон. В конце кружево, связанное из красных и белых ниток с помощью крючка.

СВАТБЕНА НОСИЯ НА ТУРСКИЯ ЕТНОС ОТ СЕЛО ТРЪНАК, АЙТОСКО

Състои се от гащи *чатал дон*, риза, *фута*, рокля, *салта*, забрадка.

Белите памучни гащи, които днес бихме определили като $\frac{3}{4}$ панталон, се наричат *дон*, *чатал дон* или *дон пачасъ*. Крачолиците са леко набрани, богато и пъстро украсени – моделът *корен на бостана* е вътъкан в долния им край с *късана техника*. Ризата е дълга, бяла, от кенарено платно. Ръкавите са широки, с украса от шита бяла дантела и пулчета. Полите са обримчени с фини бели цветчета. *Футата* е вълнена, черна, почти квадратна. Слага се върху ризата. Роклята (*ханъм инесе*) е от фабричен плат, английски памук, винен цвят, раиран с бели нишки и е с подплата. По кройка е клината. Има богата украса от черна дантела и сърмен ширит. От двете страни е с разрези *йирик*, по 28 см. Приносителката, р. 1934 г., я получила за сватбата от свекърва си, родена 1911 г. Облича се в четвъртък или в неделя на сватбата. Над роклята се слага *салта* – горна дреха, до кръста, с дълъг ръкав, от черен вълнен фабричен плат, подплатена с памучна тъкан мастилен цвят. Отпред не се закопчава. Има богата украса – растителни орнаменти от тънък сърмен ширит. Забрадката, наречена *бохча*, е памучна, на ивици, изпълнени с техника *дигана дъска*. Ушита е от два плата, по страничните краища има малки пискюлчета от вътъка и ресни от основата. Носи се прегъната на тригълник.

WEDDING COSTUME OF THE TURKISH ETHNICITY FROM THE VILLAGE OF TRANAK, AYTOS AREA

It consists of pants *chatal don*, a shirt, *futa*, a dress, *salta*, and a headscarf.

The white cotton pants that we would have defined today as $\frac{3}{4}$ length trousers are called *don*, *chatal don* or *don pachasa*. The legs are richly and colourfully embellished.

The shirt is long, white, striped, from home-woven cloth. The sleeves are long and wide, decorated with sewn white lace. The skirts are stitched with fine white flowerets.

The *futa* (apron) is woollen, black, almost square. It is worn above the shirt.

The dress (*hanam inese*) is made of factory-made fabric, English cotton, wine colour.

It has a rich decoration of black lace and gold-thread braid. On both sides, it has cuts *yirik*, 28 cm each. The bearer, born in 1934, received it for her wedding from her mother-in-law, born in 1911. It is put on Thursday or Sunday at the wedding. *Salta* is worn on top of the dress – an upper garment, short to the waist, with long sleeves, from black woollen factory-made fabric, lined with cotton fabric with ink colour. It is not buttoned up on the front. It has a rich decoration – plant ornaments from thin gold-thread braids.

The headscarf, called *bohcha*, is made of cotton. It is made from two cloths, there are small tassels from weft and fringes from the base on the side rims. It is worn folded as a triangle.

СВАДЕБНЫЙ КОСТЮМ ТУРЕЦКОГО ЭТНОСА ИЗ СЕЛА ТРЪНАК АЙТОСКОГО РАЙОНА

Состоит из штанов *чатал дон*, сорочки, передника, платья, *салты*, платка.

Белые хлопчатобумажные штаны, которые сегодня мы определяем как $\frac{3}{4}$ брюки, называются *дон*, *чатал дон* или *дон пачасъ*. Штанины слегка присборены, богато и красочно декорированы специфичной техникой.

Сорочка длинная, белая, домотканая. Рукава широкие, украшены белым кружевом и блестками. Подол оторочен мелкими белыми цветами. Передник шерстяной, черный, почти квадратный. Надевается поверх сорочки.

Платье (*ханъм инесе*) из фабричной ткани, английского хлопка винного цвета, с белыми полосками; имеет подкладку. По силуэту раскроенное. Богато украшено черным кружевом и тесьмой из канители. С обеих сторон имеет разрезы по 28 см. Владелица, 1934 года рождения, получила его на свадьбу от свекрови, 1911 года рождения. Платье одевают в четверг или в воскресенье на свадьбу.

Сверху одевается *салта* – верхняя одежда, до талии, с длинными рукавами, из шерстяной фабричной ткани черного цвета, на подкладке. Не застегивается спереди. Богато декорирована растительными орнаментами из тонкой блестящей тесьмы.

Платок, называемый *бохча* – хлопчатобумажный, в полосках, выполнен в технике *дигана дъска*. Сшит из двух тканей, по бокам – кисточки от утка и бахрома от основы. Носят сложенным треугольником.

ЖЕНСКА МАКЕДОНСКА НОСИЯ

Носията е на преселници от Егейска Македония в Несебър. Изработена е в началото на XX век – 1927 г. В основния ѝ състав влизат: риза, *сая*, пояс, престилка.

Ризата от дебело памучно бяло платно е туникообразна, с дълги, широки в долния край ръкави, много богато украсена с везба от вълнени и памучни конци в преобладаващо червено. Пазвената украса е с геометрични орнаменти в черно, изпълнена е с кръстат бод с вълнена прежда. По полите везбата е изключително плътна – на широк червен фон геометрични и растителни орнаменти.

Горната дреха, наричана *бела сая*, е от бяло домашнотъкано платно с ярка украса от гайтани и бродерия. Отпред е разтворена, дълга е до над колената, с ръкави до лактите. Апликацията от вишнева вълнена тъкан, с везба с разноцветни конци и обтопки по полите на предниците е от вътрешната страна, тъй като *саята* се носела със запретнати назад поли.

Поясът е вълнен, литотъкан, червен с едва забележими черни и бели тесни ивички от по две нишки. Състои се от две парчета, съединени хоризонтално, и е с размери 325/12 см. Вълнената червена престилка е от два плата с украса от бяла и черна дантела. Коланът е тъкан от памук, коприна и сърма и се закопчава с ковани пафти с позлата. Забраждането е с кърпа от два плата, като дългите страни имат втъкани по две червени линии, а между тях – лъкатушна черна. Краищата завършват с ресни. Размерите ѝ са 93/88 см.

MACEDONIAN WOMAN'S COSTUME

The costumes belonged to immigrants from Aegean Macedonia. It was made in the beginning of the 20th C – in 1927. Its main composition includes: a shirt, *saya*, a girdle, an apron.

The white thick cotton-cloth shirt is tunic-like, with long sleeves, wide in the lower end, very richly decorated with embroidery of woollen and cotton threads, predominantly in red. The bosom decoration has geometrical ornaments in black, it is filled with cross-stitched woollen thread. The embroidery is exceptionally dense on the skirts – geometrical and plant ornaments on a wide red background.

The outer garment, called *bela saya*, is made of white home-woven cloth with a bright decoration of woollen braiding and embroidery. It is open in the front, long up to above the knees, with sleeves elbow-long. The appliqué of cherry-coloured woollen fabric, with embroidery of colourful threads and borders on the skirts of the front part, is from the inside because the *saya* was worn with skirts tucked backwards.

The girdle is woollen, of plain woven fabric, red, with hardly noticeable black and white narrow strips of two threads. It consists of two pieces, connected horizontally, and has size 325/12 cm. The red woollen apron is made from two cloths with ornaments of white and black lace. The belt is woven of cotton, silk and gold thread and is fastened with forged belt buckle with gilding. The head-cloth covering is with a kerchief of two fabrics with the long sides having two red lines interwoven and a winding black line between them. The ends end with fringes. Its size is 93/88 cm.

ЖЕНСКАЯ МАКЕДОНСКАЯ ОДЕЖДА

Одежда принадлежит переселенцам из Эгейской Македонии. Изготовлена в начале XX века – 1927 г. В ее основной состав входят: сорочка, сая, пояс, передник.

Сорочка из плотного хлопчатобумажного белого полотна имеет туникообразный покрой с длинными, широкими в нижней части рукавами, очень богато украшена вышивкой из шерстяных и хлопчатобумажных ниток преобладающего красного цвета. Разрез на груди украшен геометрическими орнаментами черного цвета, вышитыми крестом шерстяной пряжей. По подолу вышивка исключительно плотна – на широком черном фоне геометрические и растительные орнаменты.

Верхняя одежда, называемая *бела сая*, изготовлена из белого домотканого полотна с ярким украшением из шнура и вышивки. Спереди распахнута, длина ее – над коленом, рукавов – до локтей. Аппликация из вишневого шерстяного текстиля с вышивкой разноцветными нитками и окаймлением по подолу передних частей расположена с изнанки, т.к. сая носилась с завернутым назад подолом.

Пояс широкий, из неплотно тканой материи, красный с едва заметными черными и белыми узкими полосками из двух ниток. Состоит из двух кусков ткани, соединенных горизонтально, его размер 325/12 см. Шерстяной красный передник состоит из двух полотен, украшенных белыми и черными кружевами. Поясок соткан из хлопка, шелка и канители и застегивается выкованной пряжкой с позолотой. Головной убор – это платок из двух полотен, причем длинные стороны имеют по две вотканые красные линии, а между ними – извилистая черная. Концы заканчиваются бахромой. Его размер 93/88 см.

ОБРЕДНА МОМИНСКА НОСИЯ НА ВОДАЧКАТА НА ЛАЗАРКИТЕ ОТ СЕЛО КОЗИЧИНО, ПОМОРИЙСКО

Носията е от края на XIX век и нач. на XX век. Облеклото на буенеца – водачката, не се различава от това на останалите лазарки, освен че я препасват с два бели месала.

Ризата – *главучките*, е булчинска, тъй като лазарките са в невестинска премяна. Ушита е от бяло памучно платно, с много ситна и гъста бродерия по полите. Украсата на ръкавите, чийто мотив е известен като *черничкото*, е тъкана на *дигана дъска*. *Врахамът* е от вълнен вишнев плат, на който тънки ивици образуват големи квадрати. Кройката му е с висока талия, срязан е под пазвения разрез. Долната част е в набор и големи плохи. Месалите са праметнати през раменете и кръстосани на гърдите и гърба. Елечето (*кунтох*) е от вишневи аби, обточено с два реда черен ръчно усукан гайтан. Украсата се допълва от тегели в жълто. Престилката, наречена *крива*, е с черни вертикални ивици, а между тях – 6 бели посинени. Завършва с ресни. Коланът е черно-бял, вълнен, тъкан на кори. Тесен е, но достатъчно дълъг да се завие няколко пъти около кръста, върху престилката. От едната страна завършва с дълги усукани ресни.

Главата е покрита със зелена тънка копринена вала, върху която са прикрепени накитите – *нагорешни и надолешни пера, китки, подборадник, краища, пелеш, арапче...* Украсата е пъстра, разпознаваема и подчертава обредния характер на цялото облекло. Важен елемент е *герданът-нагръдник* от плътно пришити една до друга сребърни монети и висулки от мъниста.

RITUAL MAID'S COSTUME OF THE LEADER OF LAZARKI FROM THE VILLAGE OF KOZICHINO, POMORIE AREA

The costume is from the end of 19th and the beginning of the 20th C. The garment of the „buenetz“, the leader, does not differ from that of the other lazarki, except that she is girded with two white cloths. The shirt – *glavuchkite*, is bridal because the lazarki are dressed in a bride's dress. It is made of white cotton cloth, with a very fine and dense embroidery on the skirts. The decoration of the sleeves, the pattern of which is known as *chernichkoto*, is woven on „digana daska“. The *sukman* (*vraham*), is made of woollen cherry-coloured fabric. Its style has a high waist, it is cut below the bosom. The lower part is frilled, has large box-pleats.

The cloths, are slung over the shoulders and crossed on the chest and back. The jacket, known as *kuntoh*, is made from cherry-coloured friezes

The apron, called *kriva*, has black vertical stripes and 6 white blue-coloured stripes between them. It ends with fringes.

The waistband is black and white, woollen, woven on “kori”.

The head is covered with a thin green silky *vala* on which the decorations are attached, such as *upward and downward feathers, bunches of flowers, chin-piece, ends, pelesh, arapche...* The decoration is versicoloured, recognizable and emphasizes the ritual character of the entire costume. An important element is the *necklace-plastron* of densely sewn to one another silver coins and pendants from beads.

ОБРЯДОВЫЙ ДЕВИЧИЙ КОСТЮМ ПРЕДВОДИТЕЛЬНИЦЫ ЛАЗАРОК ИЗ СЕЛА КОЗИЧИНО ПОМОРИЙСКОГО РАЙОНА

Костюм относится к концу XIX – началу XX вв. Одежда *буенеца* – предводительницы – не различается от одежды остальных лазарок кроме того, что ее перепоясывают двумя белыми кусками ткани – *месали*. Сорочка – *главучки* – невестинская, т.к. лазарки одеваются в свадебную одежду. Пошита из белого полотна с множеством мелкой и густой вышивки по подолу. Декорация рукавов, чей мотив известен как *черничко*, выполнено техникой *тканья дигана дъска*. Вбрахам пошит из шерстяной ткани вишневого цвета, на которой тонкие полосы образуют большие квадраты. Скроен с высокой талией, отрезной под грудью, нижняя часть в сборку с большими складками. *Месали* переброшены через плечи и скрещены на груди и спине. Безрукавка (*кунтох*) сшита из абы вишневого цвета, обрамлена двумя рядами ручную скрученного шнура. Украшение дополняется желтой строчкой. Передник, т.н. *кривой*, с черными вертикальными полосами, а между ними 6 белых, подсиненных. Заканчивается бахромой. Пояс черно-белый, шерстяной, выткан на дощечках. Он узкий, но достаточно длинный, чтобы обмотать его несколько раз вокруг талии над передником. Голова покрыта зеленой тонкой шелковой косынкой вала, на которой прикреплены украшения: *нагорецни и надолещни пера, китки, подбрадник, краища, пелеш, аrapche...* Декорация пестрая, распознаваемая и подчеркивает обрядовый характер всей одежды. Важный элемент – ожерелье-нагрудник из плотно пришитых, одна до другой, серебряных монет и подвесок из бисера.

ЗИМНА ЖЕНСКА НОСИЯ ОТ СЕЛО КОЗИЧИНО, ПОМОРИЙСКО

Черно-белият контраст ѝ придава особен стил. Той е във всеки един от елементите, както и в съчетанието им. Ризата от бяло памучно платно е украсена с плътна везба от вълнени конци в тъмни цветове. Мотивите са различни – по краищата на ръкавите е *черничкото*, по полите е *ръчичките*. По пазвения разрез бродерията е ситна. *Чукманът* се състои от горна и долна част – късо елече до под гърдите, което наричат *чапак*, и набрана пола. Ушит е от вълнен черен плат, а полите имат плътна бяла везбена украса, назована *четирите връха*.

Най-характерната еркечка дреха е *кичата*. В началото на XX век са я носили млади и стари жени, и зиме, и лете. Тя е връхна дреха, вълнена, черна, отворена отпред, дълга до под коленете, 105 см. Има проста кройка – цял плат за гръб и две половини за предници, но впечатлява с оригиналността на тъканта си. Ресните, наречени *кит*, са пресукани със специално вретено и се връзват на основата една по една.

Престилката (72/40 см) е вълнена, съшита от два плата. Вертикално са разположени фигури, бродирани с бели памучни конци. Коланът е вълнен, черен, с бели фигури, 160/3,5 см. Забраждането е *месалено*. *Превезката* е памучна, бяла, на черни хоризонтални ивички. В средата има 14-сантиметрова гъста бродерия с копринени и вълнени конци в преобладаващо черно, изпъстрено с червено, вишнево, тъмнозелено, синьо и жълто. Двата края също са везани и завършват с ресни. Месалът от бяло, лито тъкано платно завършва с гъсти ресни.

WINTER WOMEN'S COSTUME FROM THE VILLAGE OF KOZICHINO, POMORIE AREA

The black and white contrast gives it a special style. It is present in each of the elements as well as in their combination. The shirt of white cotton cloth is decorated with dense embroidery of woollen threads in dark colours. The patterns are various – *chernichkoto* at the ends of the sleeves, *rachichkite* on the skirts. The embroidery on the bosom is fine. *The chukman* consists of an upper and lower part – a short sleeveless jacket up to below the chest, which is called *chapak*, and a frilled skirt. It is sewn from black woollen cloth and the skirts have a dense white embroidered decoration, named *the four peaks*.

The most characteristic erkech garment is *kichata*. In the beginning of the 20th C it was worn by young and old women, both in the winter and in the summer. It is an outer garment, woollen, black, open at the front, long to below the knees, 105 cm. It has a simple cut – a whole cloth for the back and two halves for fronts, but impresses with the originality of the fabric. The fringes, called *kit*, are twisted with a special spindle and tied at the base one by one.

The apron (72/40 cm) is woollen, sewn from two cloths. Figures, embroidered with white cotton threads, are placed vertically. The waistband is woollen, black, with white figures, 1.60/3.5 cm. The head covering is by a cloth (*mesal*). *The prevezka* (veil) is cotton, white, with black horizontal strips. There is 14 cm dense embroidery in the middle with silk and woollen threads in predominantly black, checkered with red, cherry, dark green, blue and yellow. The two ends are also embroidered and end with fringes. The cloth, which is white and plain-woven, ends with dense fringes.

ЗИМНЯЯ ЖЕНСКАЯ ОДЕЖДА ИЗ СЕЛА КОЗИЧИНО ПОМОРИЙСКОГО РАЙОНА

Черно-белый контраст придает ей особенный стиль. Он присутствует в каждом из элементов, так же, как и в их сочетании. Сорочка из белого полотна украшена плотной вышивкой из шерстяных ниток темных цветов. *Чукман* состоит из верхней и нижней части – короткая безрукавка длиной до линии под грудью, которую называют *чапак*, и юбка в сборку. Пошит из шерстяной черной ткани, а подол имеет плотное белое вышитое украшение. Самая характерная эркечская одежда – это *кича*. В начале XX века ее носили молодые и пожилые женщины и зимой, и летом. Это верхняя одежда, шерстяная, черная, открытая спереди, длиной ниже колена, 105 см. Имеет простой покрой – целый кусок ткани для спины и две половины для передних частей, но впечатляет оригинальностью ткани. Бахрома, называемая *кит*, привязывается к основе, каждая скрученная специальным веретеном нить, одна по одной.

Передник шерстяной, сшит из двух кусков ткани. Вертикально расположены фигуры, вышитые белыми хлопчатобумажными нитками. Пояс шерстяной, *черный* с белыми фигурами, 160/3,5 см. Головной убор – *месал*. Головное украшение (*преvezka*) – хлопчатобумажное, белое с черными горизонтальными полосками. Посередине имеется 14-сантиметровая густая вышивка шелковыми и шерстяными нитками с преобладанием черного цвета, испещренного красным, вишневым, темно-зеленым, синим и желтым. Оба края также вышиты и заканчиваются бахромой. *Месал* из белого неплотно тканого полотна заканчивается густой бахромой.

РЕЧНИК

аба – дебел тепан вълнен плат; връхна дреха от такъв плат

белки – цветни апликации в долната част на сукмана

веленче – елече без ръкави, с прави предници

гайтан – вълнен шнур, изработен чрез преплитане на три и повече нишки; служи за украса на горни и връхни дрехи

лито – сплитка в тъкането, при която се преплитат 2 нишки от основата с 2 нишки от вътъка

поли – долната част на широка горна или връхна дреха

потури – мъжки горни гащи от домашнотъкан плат, с дълбоко дъно

престилка – елемент от традиционния женски костюм; носи се препасана на кръста върху сукмана или ризата

ръченик – кърпа за глава, забрадка

салтамарка – къса горна дреха с дълги прави ръкави

сукман – горна женска дреха от вълнен плат, подобна на дълга рокля, обикновено без ръкави; носи се над ризата

сърма – посребрени или позлатени медни жички, които се използват при бродерия или тъкане.

тепане – обработка на вълнените домашни тъкани, при която стават по-плътни и здрави

хаба, хабица – мъжка дреха от шаяк, с притварящи се предници, облича се над ризата или над елечето

шаяк – дебел вълнен плат за мъжко облекло и женски връхни дрехи

GLOSSARY

aba – thick woollen fabric; outer garment of such a fabric
belki – coloured appliqués in the lower part of the sleeveless dress

velenche – sleeveless jacket with straight fronts

gaytan – woollen braids, made by weaving three or more threads; used for decoration of upper body and outer garments

lito – woven fabric in weaving, resulting from the weaving of 2 threads from the base with 2 threads from the weft

skirts – the lower part of a wide upper or top garment

potouri – men's top pants from home-woven fabric with a deep bottom

apron – an element of the traditional women's costume; it is worn girded around the waist above the dress or shirt

rachenik – a headscarf, head covering

saltamarka – a short outer garment with long straight sleeves

sukman – an upper women's garment of woollen fabric, similar to a long dress, usually without sleeves; it is worn over the shirt

gold-thread – silver or gold plated copper wires, used in embroidery or weaving.

tepane – processing of woollen home-woven fabrics that makes them thicker and stronger

haba, habitza – men's garment from frieze, with closing fronts, put on over the shirt or over the sleeveless jacket

frieze – thick woollen cloth for men's garments and women's top garments

СЛОВАРЬ

аба – толстая шерстяная ткань; верхняя одежда из такой ткани

белки – цветные аппликации по подолу платья

веленче – безрукавка с прямыми передними частями

гайтан – шерстяной шнур, переплетенный из трех и

более нитей; служит для украшения верхней одежды

лито – техника качества, в которой 2 нити основы переплетаются с 2 нитками утка

поли – подол одежды

потури – мужские верхние штаны из домашней шерстяной ткани, с глубоким дном

престилка – передник – элемент традиционного женского костюма; носится на талии поверх сукмана или сорочки

рѣченик – головной платок

салтамарка – короткая верхняя одежда с длинными прямыми рукавами.

сукман – женская верхняя одежда из шерстяной ткани, похожая на длинное платье, обычно без рукавов, носится поверх сорочки

сърма – канитель - посеребренная или позолоченная медная проволока, используемая в вышивке или ткачестве.

тепане – катание шерсти – обработка шерстяных бытовых тканей, при которой они становятся плотнее и прочнее

хаба, хабица – мужская одежда из шаяка, со складывающимися передними частями, надеваемая поверх рубашки или безрукавки

шаяк – плотная шерстяная ткань для мужской и верхней женской одежды

ИСПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Буров 1994: С. Буров. Съвременен тълковен речник на българския език – Велико Търново, Елпис

Велева, Лепавцова 1979: М. Велева, Е. Лепавцова – Български народни носии – 3, София, БАН

Ганева 2003: Р. Ганева – Знаците на българското традиционно облекло, София

Комитска 2005: А. Комитска – Български народни носии – София, НЕМ при БАН

Куцаров 2001: П. Куцаров. Еркеч, Бургас, ИК Матаник, 96–98

Топалова 2018: Р. Топалова. Чоха черна, конци сърма чиста, две-три върви бисерни мъниста. Женски връхни дрехи от фонда на Бургаския музей – В: Известия на Бургаския музей, том 6, Бургас, 121-137

Черкезова 1993: М. Черкезова – Традиционни народни тъкани и облекло в Карнобатския край – В: История и култура на Карнобатския край – 3, София, БАН, 235-316

Черкезова 1996: М. Черкезова – Облекло – В: Странджа. Материална и духовна култура, София, БАН, Академично издателство „Проф. М. Дринов“, 159–195

Научен архив на отдел „Етнография“ при РИМ – Бургас

Късак, пѣстро късе – врѣхна дреха на невеста от село Подвис, Карнобатско

A Kasak, a particoloured kase – the outer garment of a bride from the village of Podvis, Karnobat area

Късак, пѣстро късе – верхняя одежда молодой замужней женщины из села Подвис Карнобатского района

www.burgasmuseums.bg

ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ
гр. Бургас, ул. Славянска 69
тел: +359 56 84 25 87

ETHNOGRAPHICAL MUSEUM
Burgas, 69, Slavyanska Str.
tel: +359 56 84 25 87

ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ МУЗЕЙ
г. Бургас, ул. "Славянска" 69
тел: +359 56 84 25 87

main@burgasmuseums.bg